

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Uusi kirjanpitolaki - Lakiuudistusten käyttöönotto tilitoimistoissa

Nummela, Saija

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Uusi kirjanpitolaki -
Lakiuudistusten käyttöönotto tilitoimistoissa

Saija Nummela
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2016

Nummela, Saija

Uusi kirjanpitolaki - Lakiuudistusten käyttöönotto tilitoimistoissa

Vuosi	2016	Sivumäärä	53
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyössä käsiteltiin uuden kirjanpitolain mukanaan tuomia muutoksia tilitoimistoym-
päristölle. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää merkittävimmät lakiuudistuksen tuomat
muutokset sekä laatia ohjeistus, jonka pohjalta tilitoimistoissa voidaan päättää, millä tasolla
vapaaehtoiset huojennukset otetaan käyttöön. Opinnäytetyö toteutettiin toimeksiantona tili-
toimistolle, josta käytetään nimeä tilitoimisto x. Opinnäytetyön rajauksessa hyödynnettiin
toimeksiantaja tilitoimiston asiakaskantaa, mutta lopputuotoksen osalta, opinnäytetyön on
tarkoitus palvella myös muita tilitoimistoja. Opinnäytetyössä ei otettu kantaa lainkaan pientä
suurempien kirjanpitovelvollisten tilinpäätöksestä säättävää kirjanpitoasetusta koskeviin muu-
toksiin, sillä suurin osa tilitoimiston asiakaskannasta on tätä pienempiä.

Opinnäytetyön tietoperusta rakentui kirjanpitolakia käsittelevän kirjallisuuden sekä kirjanpi-
tolain ja valtioneuvoston kirjanpitoasetuksen ja hallituksen esityksen pohjalta. Opinnäytetyön
tuotosta varten haastateltiin kirjanpitolautakunnan jäsentä Leena Rekola-Niemistä. Loppu-
tuotoksena oleva ohjeistus laadittiin teorian sekä haastattelujen tulosten pohjalta. Haastatte-
lut toteutettiin kahdessa osassa. Osa tuloksista saavutettiin Rekola-Niemisen kirjanpitolaki ai-
heisen luennon yhteydessä ja loput vastauksista saatiin sähköpostihaastattelun avulla. Haas-
tattelumenetelmäksi valikoitui sähköposti sen ajattomuudesta johtuen.

Kirjanpitolakiin tuli niin termistö muutoksia, kuin suoranaisia muutoksia tilinpäätöksen laadin-
taan. Osa lakiuudistuksen muutoksista on ollut kirjapidossa käytössä jo pitkään, mutta nyt esi-
merkiksi olennaisuuden periaate nostettiin asetuksen puolelta osaksi kirjanpitolakia. Suurin
osa muutoksista koskee pieniä ja mikrokokoisia kirjanpitovelvollisia. Tilinpäätöksen saa jat-
kossa esittää lyhennettynä pienissä ja mikrokokoisissa yrityksissä. Myös pakollisena esitettä-
vien liitetietojen määrään tuli huomattavia kevennyksiä pienille kirjanpitovelvollisille. Tähän
mennessä tilitoimistoissa ei ole suhtauduttu kevennyksiin kovin positiivisesti, sillä supistetut
tiedot yritysten tilinpäätöksessä voivat esimerkiksi lainaa haettaessa työllistää kirjanpitoa en-
tistä enemmän, kun tilinpäätöstä lähdetään laatimaan pidennettynä jälkepäin.

Mikrokoinen toiminimi, joka ei ylitä tiettyjä kokorajoja, voi jatkossa halutessaan jättää koko
tilinpäätöksen laatimatta, eikä heiltä vaadita enää kahdenkertaista kirjanpitoaakaan. Tämän
todettiin tuovan jatkossa paljon epävarmuutta tuleviin toimintatapoihin esimerkiksi verotuk-
sen osalta. Huojennuksista koettiin olevan hyötyä esimerkiksi liitetietojen osalta, jos liitetie-
tojen olettamia käytetään oikein. Huojennusten käyttöönottoa tulee kuitenkin harkita erittäin
tarkkaan ja tilitoimistoissa olisi hyvä luoda yhtenevät toimintaohjeet eri huojennusten käyt-
töön.

Asiasanat: Kirjanpitolaki, Kirjanpitoasetus, Kirjanpito, Tilitoimisto

Nummela, Saija

The new Accounting Act- Introduction of law reforms in bookkeeping firm's

Year	2016	Pages	53
------	------	-------	----

This thesis examines the impact of the new Accounting Act in bookkeeping firm's environment. The aim is to clarify the most important legal changes and develop an orientation guide for bookkeeping firms that supports their decision making process in the free-will sections of the new law. The thesis is fulfilled as an assignment for an unnamed bookkeeping company. The existing customer base is the core limiting criterion, but the conclusion can serve as basic guide to the whole bookkeeping business.

The theoretical content is derived from works that consider the new law, including presentations by the Finnish Government and legal department. Several interviews are included in addition to work with Leena Rekola-Nieminen who is a member of the Finnish Accounting Board and Ministry of Economic Affairs and Employment. Some of the results were obtained through Rekola-Nieminen's business lecture and the rest are taken care via email.

The new Accounting Act included changes to terminology and to the annual accounting preparation. Some changes are familiar in accounting, such as the principle of materiality being transferred from accounting ordinance to bookkeeping act. Most of the changes consider accounting requirements to small and micro-sized companies. For example, the accounting statement can be done as a shortened accounting in small and micro-sized companies. Furthermore, small and micro-sized companies has an option not to reveal some notes which are been mandatory since then. Bookkeeping firms have given negative feedback about these changes because the shortened accounting rule might not reveal the necessary information in some situations such as when applying for a loan. The extended accounting has to be implemented later in such a scenario.

It is also worth mentioning that micro-sized sole traders are not forced to prepare annual accounts anymore, nor are they obliged to use double-entry accounting. It has been predicted that these sole traders might face taxation causes. As a benefit the new Accounting Act helps especially small-sized and micro-sized companies by decreasing the number of notes, if the presume rules are used properly.

Keywords: Accounting Act, Accounting ordinance, Bookkeeping, Bookkeeping firm,

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Toimeksiantajan esittely	6
3	Tutkimuksen tavoitteet ja lähtökohdat	7
3.1	Opinnäytetyön aikataulu	8
3.2	Opinnäytetyön rakenne ja tutkimusmenetelmät	8
4	Suomen kirjanpitolain historia lyhyesti	9
5	Kirjanpitolaki yleisesti	10
6	Kirjanpitolakia täydentävät asetukset ja yleisohjeet	13
7	Kirjanpitovelvollisuus	14
8	Kirjanpitolain muutoksen taustat	15
9	Kirjanpitolain muutokset	16
9.1	Uudet yrityskoot	16
9.2	Olenaisuuden periaate lakiin	17
9.3	Kirjanpito aineiston arkistointi	18
9.4	Kirjaamisperusteet	19
9.5	Ketjukirjaus	20
9.6	Ammatin- ja liikkeenharjoittajan erityishelpotukset	21
9.7	Tilinpäätösmääritelmien muutokset	22
9.8	Arvostus ja jaksotus säännökset	22
9.9	Pienkonsernipoikkeukset	24
10	Uusi valtioneuvoston asetus PMA	25
10.1	Suojasatamasäädös	26
10.2	Liitetiedot	26
10.3	Tuloslaskelma ja tase	28
11	Uuden kirjanpitolain vaikutukset tilitoimistoissa	30
12	Johtopäätökset	36
	Lähteet	40
	Taulukot	42
	Liitteet	43

1 Johdanto

Opinnäytetyö käsittelee 1.1.2016 voimaan astuneen uudistuneen kirjanpitolain mukanaan tuomia muutoksia tilitoimistoympäristössä. Kirjanpitolaki säätelee lähestulkoon kaikkea kirjanpidon kirjauksista aina tilinpäätöksiin ja viranomaisilmoituksiin saakka. Kirjanpitolain ohella säädöksiä kirjanpitokäytänteistä löytyy myös eri yritysmuotojen erityislaeista. Nämä säädökset täydentävät kirjanpitolakia. Kirjanpitolain ja erityislakien lisäksi myös kirjanpitoasetukset ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeet ja lausunnot ovat yhtälailla pakollisesti noudatettavia.

Suurimmat muutokset kirjanpitolakiin tulivat keventämään pienten kirjanpitovelvollisten kirjanpidollista taakkaa. Entisen yhden sijaan kirjanpitoasetuksia on nyt kaksi, kun vanha kirjanpitoasetus eli KPA jäi palvelemaan pientä suurempia yrityksiä ja uusi PMA säätelee pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksissä esitettävistä tiedoista. Uutena kokoluokkana mukaan tulivat mikrokokoiset kirjanpitovelvolliset. Suuri osa tilitoimistojen asiakkaista on näitä pieniä ja mikrokokoisia yrityksiä, joten aihe on tilitoimistoympäristössä erittäin ajankohtainen. Ensimmäisen kerran uutta lakia päästään varsinaisesti soveltamaan vasta 1.1.2016 tai sen jälkeen alkaneiden tilikausien tilinpäätöksissä. Opinnäytetyön liitteenä on produkti, jossa kootaan yhteen tutkimuksen myötä saatu ohjeistus tilitoimistoille.

Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa tilitoimistoille ohjeistus uuden kirjanpitolain vaikutuksista sekä sen kevennysten käyttöönotosta, heidän toimintaympäristössään. Monen lakiuudistuksen osa-alueen kohdalla on kyse vapaaehtoisesta soveltamisesta. Näihin osa-alueisiin on haettu asiantuntijan mielipiteitä ja ohjeistuksia, joita tilitoimistot voivat hyödyntää omassa toiminnassaan. Tutkimus on rajattu käsittelemään ainoastaan pien- ja mikroyrityksiä koskevia säädöksiä sekä merkittävimpiä kaikkia yrityskokoja koskevia muutoksia.

Työ on toteutettu toimeksiantona yhdelle tilitoimistolle, mutta opinnäytetyö on hyödynnettävissä kaikkien tilitoimistojen tarpeiden mukaan. Lähtökohtana on tutkittu kyseisen tilitoimiston asiakaskuntaa ja tehty rajausta sen pohjalta. Tutkimuksessa on hyödynnetty sekä verkkolähteitä että aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Lisäksi osa teoriasta pohjautuu KLT ekonomi Leena Rekola-Niemisen 11.11.2016 pitämään luento.

2 Toimeksiantajan esittely

Tilitoimisto X on perustettu vuonna 1979. Toimipisteitä on kolmessa kaupungissa Helsingissä, Nummelassa ja Karkkilassa. Vuonna 1979 perustettiin toimisto Nummelaan, vuonna 2013 Helsinkiin ja kesällä 2016 uutena toimistona perustettiin Karkkilan toimipiste. Yrityksen asiakaskantaan kuuluu asiakkaita pieniliikevaihtoista ammatinharjoittajista aina liikevaihdoltaan suuriin yrityksiin saakka. Suurin osa asiakkaista on kuitenkin liikevaihdoltaan melko pieniä.

Yritysmuodoltaan suurin osa asiakkaista on osakeyhtiöitä (56%). Myös toiminimien osuus asiakaskannasta on melko suuri, n. 14% kaikista asiakkaista. Säätiöiden ja yhdistysten osuus on melko olematon, samoin kuin osuuskuntien. Henkilöyhtiöitä on noin 6% asiakkaista. Tilitoimisto tarjoaa myös isännöintipalveluita, mutta niihin ei tässä opinnäytetyössä oteta kantaa. (Tilitoimisto x:n toimitusjohtaja, 18.10.2016.)

Tilitoimisto tarjoaa palveluita juoksevaan kirjanpitoon, verotusasioihin sekä tilinpäätöksen hoitoon. Lisäksi tarjolla on palkanlaskennan palveluita. Käytössä on nykyaikaiset taloushallinnon sähköiset järjestelmät ja näin ollen palveluita pystytään tuottamaan reaaliaikaisena. Tarjolla on myös taloushallinnon konsultointipalvelua. Tilitoimisto x työllistää tällä hetkellä noin 20 henkilöä erinäisiin tehtäviin kuten kirjanpitoon, isännöintiin, palkanlaskentaan sekä myyntiin. (Tilitoimisto x:n toimitusjohtaja, 18.10.2016.)

3 Tutkimuksen tavoitteet ja lähtökohdat

Tutkimuksen tavoitteena on avata kirjanpitolain muutoksia tilitoimistoympäristön näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään kirjanpitolakiin tulleet muutokset sekä otetaan kantaa tulevien muutosten vaikutuksiin sekä siihen, millä tasolla tilitoimistoissa tulisi ottaa uusi kirjanpitolaki käytäntöön. Lakiuudistuksiin on haettu asiantuntijalta näkökulmia, joita tilitoimistojen on syytä pohtia ennen uuden lain mukaan laadittavia tilinpäätöksiä.

Tutkimuksen hyöty yhteistyöyritykselle on tilitoimiston kannalta oleelliset lakimuutokset kattava raporttimuotoinen tietopaketti sekä asiantuntijan ohjeistuksista koottu ohjeistusmateriaali, jossa kuvataan, millä tasolla huojennukset tulisi ottaa tilitoimistoissa käyttöön. Raportin liitteenä on asiantuntijan ohjeistuksista laadittu produkti, josta käy tiivistetysti ilmi koko opinnäytetyön tutkimustulokset. Näin ollen ohjeistukset on laadittu tilitoimistoille helppolukaiseen muotoon.

Toimeksiantajan asiakaskantaa on käytetty hyödyksi opinnäytetyön aiheen rajauksessa. Vaikka opinnäytetyö on toteutettu toimeksiantona, on sen tarkoitus palvella myös muita tilitoimistoja siirryttäessä hyödyntämään lakiuudistusta tulevissa tilinpäätöksissä. Tilitoimisto x:llä on suuria asiakkaita sen verran vähän, että ainoastaan niihin kohdistuviin uudistuksiin ei oteta opinnäytetyössä kantaa. Opinnäytetyössä on keskitytty pääasiassa pien- ja mikroyrityksiä koskeviin lainsäädännön muutoksiin, mutta mukaan on otettu myös oleelliset kaikkia yrityskokoja koskevat lakiuudistukset. Tämä tarkoittaa, ettei pientä suurempien tilinpäätöstiedoista säätelevää Kirjanpitoasetusta KPA:ta käydä opinnäytetyössä sen suuremmin läpi. Lisäksi rajauksen ulkopuolelle ovat jääneet maatalouden ja kalastuksen ammatinharjoittajat. Opinnäytetyössä ei oteta myöskään kantaa kiinteistökirjanpitoon.

3.1 Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyö työstäminen alkoi suunnitteluvaiheesta. Koko prosessi lähti liikkeelle aiheen ideoinnista sekä rajauksesta yhteistyökumppanin kanssa. Suunnitteluvaihe kesti noin kolme viikkoa, viikot 40-42. Suunnitelma seminaarin pidin viikolla 45. Suunnitteluvaiheessa en ottanut vielä kantaa tulosten lopulliseen esitysmuotoon, vaan ajatus produktista syntyi opinnäytetyön edetessä.

Toteutusvaihe alkoi teoriaosuuksien työstämisestä. Teoria alkoi hahmottua samanaikaisesti suunnitelman edetessä ja sopivia lähteitä etsiessä. Teorian kirjoitusprosessin toteutin viikoilla 42-47. Teorian kirjoituksen ohella suoritin tutkimusta varten toteutetut haastattelut viikoilla 45 ja 47. Tämän jälkeen purin haastattelutulokset ja analysoin ne. Tulosten analysoinnin jälkeen kokosin raportin liitteenä olevan produktin. Produktiin on koottu tiivistetysti haastattelujen kautta Rekola-Niemiseltä saamani ohjeistukset uuden kirjanpitolain soveltamisesta. Opinnäytetyön arviointiseminaarin pidin viikolla 50.

3.2 Opinnäytetyön rakenne ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö. Se koostuu teoria osuudesta sekä itse tutkimuksesta sekä tutkimustulokset kokoavasta produktista. Toiminnallisen tuotoksen taustalla oleva tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena, joka tarkoittaa laadullista tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on usein, jonkin ilmiön ymmärtäminen, eikä niinkään tilastollisen yhteyden etsiminen. Laadullisessa tutkimuksessa ei tutkimuksen tarvitse olla kovin suuri, jos saatava aineisto on laadultaan kattavaa. Laadullisessa tutkimuksessa nousee suureen rooliin otos, josta tutkimusaineisto kerätään, sillä esimerkiksi haastateltavia saattaa olla vain muutama. Tutkittavat valitaan tutkijan asettamien kriteerien pohjalta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 33)

Toiminnallisen tuotoksen tarkoituksena puolestaan on joko ohjata tai opastaa käytännön toiminnassa tai vaihtoehtoisesti se voi olla jonkin toiminnan järjestämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on aina sekä raportti, että itse produkti. Produkti voidaan luoda esimerkiksi oppaan tai videon muotoon. (Airaksinen 2009.) Tässä opinnäytetyössä on produktina toteutettu ohjeistusmateriaali tilitoimistojen käyttöön. Tähän materiaaliin on koottu haastatteleamalla saatu asiantuntijaohjeistus, koskien jokaista opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltyä lakiuudistusta. Teoriaosuudet puolestaan on koottu sekä aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta että internet lähteistä.

Tutkimustulokset on saavutettu haastatteleamalla. Uusi kirjanpitolaki on aiheena sen verran uusi, ettei oikeastaan muulla menetelmällä olisi ollut mahdollista saavuttaa yhtä laajaa ja

luotettavaa tietoa. Poikkeuksellisesti opinnäytetyön tutkimusosuus muodostui lopulta ainoastaan yhden haastateltavan tietojen pohjalta. Opinnäytetyötä varten haastattelin Kirjanpitolautakunnan jäsentä ja KLT-ekonomi Leena Rekola-Niemistä. Häneltä sain erittäin asiantuntevaa ja luotettavaa tietoa, enkä kokenut tarpeelliseksi laajentaa tutkimusta häntä alempien asiantuntijoiden kommentteilla. Haastattelut toteutin kahdessa osassa. Osa haastatteluvastauksista on kerätty Rekola-Niemisen 11.11.2016 pitämän kirjanpitolakia käsittelevän luennon yhteydessä. Tämän jälkeen esitin vastauksiin vielä tarkentavia lisäkysymyksiä sekä näihin liittyviä alakysymyksiä sähköpostihaastattelun avulla. Mietimme yhdessä sopivaa haastattelumenetelmää, mutta aikataulusyistä koimme, että haastattelu onnistuu hyvin sähköpostitse.

4 Suomen kirjanpitolain historia lyhyesti

Suomessa kirjanpitovelvollisuus tuli pakolliseksi vuonna 1925, jolloin myös säädettiin Suomen ensimmäinen kirjanpitolaki. Kirjanpitovelvollisina pidettiin jokaista, jonka tuli käyttää toimintanimeä. Tällöin kirjanpidosta tuli ilmetä varat, velat ja yksityiskäyttö sekä yrityksen tulos. Tällöin tilikauden enimmäispituudeksi oli asetettu 12 kuukautta, ja tilinpäätös tuli muodostaa 6 kuukautta tilinpäätöksen päättymisestä. Tilinpäätösasiakirjoja olivat omaisuusluettelo ja omaisuusaste sekä voitto- tai tappiotase, joka osoitti yrityksen tuloksen. Kirjanpitolaki ei sisältänyt määräyksiä kirjanpidon muodosta vaan kirjanpitovelvolliselle suotiin täydet vapaudet tämän suhteen. (Virtanen 2007, 44.)

Toinen kirjanpitolaki asetettiin vuonna 1945. Tällöin tunnettiin jo termit yhdenkertainen ja kahdenkertainen kirjanpito. Yritykset myös jaettiin toimintalaajuutensa pohjalta neljään ryhmään. Tilinpäätöksestä muodostettava tase puolestaan sai tarkat kriteerit sen lopullisesta muodosta. Julkinen valta otti enemmän roolia kirjanpidon säätelijänä. Säännöksiin saatiin huomattavia tarkennuksia ja yritysjaon myötä vaatimukset eri yritysmuotoja kohtaan erosivat huomattavastikin toisistaan. Toisilta kirjanpitovelvollisilta vaadittiin vain yhdenkertaista kirjanpitoa ja toisilta yritysmuodoilta jopa valmistuskirjanpitoa varojen ja velkojen kirjaamisen lisäksi. Uuden lain merkittävimmät säädökset koskivat jaksottamista. Myös arvonaleneminen ja arvonorotus tulivat pakollisiksi kirjauksiksi. (Virtanen 2007, 57-58.)

Vuoden 1973 kirjanpitolaki otti hurjan harppauksen kohti nykypäiväistä kirjanpitoikäytäntöä. Lainsäädäntö perustui nyt meno-tulo teorialle, sen sijaan että tarkkailtiin ainoastaan taseen eriiä. Tuloslaskennasta tulikin varallisuus laskentaa tärkeämpi tehtävä. Lakiuudistuksen mukaan tilinpäätöksistä tuli saada riittävästi informaatiota yrityksestä kiinnostuneille sidosryhmille kuten toisille yrityksille, työntekijöille, julkiselle vallalle, järjestöille ja tutkijoille. Kirjanpitoon tuli nyt merkitä menot, tulot ja rahoitustapahtumat. Lain myötä termistöön lisättiin suoriteperusteinen ja maksuperusteinen kirjanpito. Tilinpäätökseen sisällytettiin uuden lain mukaan tuloslaskelma ja tase sekä näihin vaadittavat liitetiedot. (Virtanen 2007, 77-78.)

Nykyiselläänkin toimiva kirjanpitolautakunta vakiinnutti asemansa kirjanpidon ohjeistusten antajana vuonna 1974, edistettyään hyvän kirjanpitotavan noudattamista kirjanpidossa. Ensimmäisen yleisohjeen se antoi vuonna 1983, joka koski rahoituslaskelman laatimista. Kirjanpitolautakunnan antamat yleisohjeet vakiintuivat käytännöksi, jonka lisäksi kirjanpitolautakunnalta oli mahdollista pyytää lausuntoja ristiriitaisissa tilanteissa. Näistä yleisohjeista tuli kirjanpitolakia tukeva säännöstelijä. (Virtanen 2007, 85-86.)

1990-luvulla, jolloin Euroopan Unioni alkoi hahmottua, tuli samalla ajankohtaiseksi myös Suomen kirjanpitolainsäädännön mukauttaminen EU:n lainsäädäntöön. Kirjanpitolakia koskevat uudistukset perustuivat pitkälti EU:n tilinpäätösdirektiiveihin sekä International Accounting Standards Committeeen (IAS:n) standardeihin. Uusi kirjanpitolaki astui voimaan vuonna 1997. Meno-tulo-teoria poistui kokonaan lainsäädännöstä ja tilalle tuli niin kutsuttu oikean ja riittävän tiedon antamisen periaate. Lainsäädännön osaksi otettiin myös EU direktiivien mukaiset tilinpäätösperiaatteet; jatkuvuuden, johdonmukaisuuden, varovaisuuden, tasejatkuvuuden, suoriteperuste sekä tase-erienerillisarvostuksen periaate. Pienille kirjanpitovelvollisille annettiin lievennyksiä, kun kirjanpitovelvollisten velvollisuudet uuden lain myötä lisääntyivät huomattavasti. (Virtanen 2007, 89-90.)

Vuoden 1997 jälkeen ei ole uusittu koko kirjanpitolakia. Ainoastaan on annettu uusia asetuksia täydentämään sitä. Vuonna 2004 hallitus antoi eduskunnalle esityksen kirjanpitolain muuttamiseksi. Esityksen tarkoituksena oli IAS-asetuksen voimaantulo Suomessa. IAS-standardien käyttöönotto tuli pakolliseksi sellaisissa konsernitilinpäätöksissä, joiden arvopapereita on julkisen kaupankäynnin kohteena. Muiden kirjanpitovelvollisten kohdalla periaatteeksi muodostui, ei estettä, ei pakkoa-periaate, jossa jokainen kirjanpitovelvollinen, jolla toimitetaan tilintarkastus, saa laatia tilinpäätöksensä IAS-standardien mukaan. Uuden asetuksen myötä rahoituslaskelma otettiin osaksi tilinpäätöksen pakollisia asiakirjoja. Uudessa asetuksessa tilinpäätösperiaatteiden joukkoon lisättiin vielä sisältöpainotteisuus, jossa huomio tulee kiinnittää liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä pelkästään oikeudelliseen muotoon. (Virtanen 2007, 104-105.)

5 Kirjanpitolaki yleisesti

Kirjanpitolaki säätelee lähestulkoon kaikkea kirjanpidon kirjauksista tilinpäätökseen saakka. Varsinaisen juoksevan kirjanpidon hoitoon se ei kuitenkaan juuri puutu. Ennen kaikkea kirjanpitolaki säätelee ne tahot, jotka ovat kirjanpitovelvollisia. Suomessa mitään yritysmuotoa ei ole tähän mennessä vapautettu kirjanpitovelvollisuudesta, vaikka velvollisuuksia pienyrityksille on kevennetty jatkuvasti. (Rekola-Nieminen 2016, 19.)

Kirjanpidon perustarkoituksena on selvittää yritystoiminnan tulosta. Saatujen lukujen pohjalta yrityksen johdon on mahdollista toteuttaa yrityksen operatiivista laskentaa, kuten toiminnan suunnittelua ja seuranta. Yrityksen tuloksesta ovat kiinnostuneita omistajien lisäksi esimerkiksi sijoittajat, työntekijät ja asiakkaat. Kirjanpidon perusteella laaditaan myös vaadittavat veroilmoitukset. Kirjanpidon laatimiseen liittyviä säännöksiä löytyy niin kirjanpitolaisissa ja -asetuksissa sekä eri yhtiömuotoja koskevassa lainsäädännössä. (Tomperi 2014, 11.) Kirjanpitolaki säätelee ajan, jolta tilinpäätös on laadittava eli tilikauden, liiketapahtumat, joita tilikaudelta tulee kirjata sekä määrittelee tilit, jonne liiketapahtumat kirjataan. Lisäksi kirjanpitolaki antaa säädöksiä tilinpäätöksen rakenteesta ja sisällöstä. (Hallituksen esitys 89/2015.)

Tilikausi on ajanjakso, jolta yrityksen tulos selvitetään. Kirjanpitolaki antaa kahdenkertaista kirjanpitoa pitävälle oikeuden päättää oman tilikautensa alkamisajankohdasta. Jos tilikausi on muu kuin kalenterivuosi, puhutaan niin sanotusta murretusta tilikaudesta. Kirjanpitolain mukaan tilikausi on pituudeltaan 12 kuukautta. Kuitenkin toimintaa aloitettaessa tai lopetettaessa tai tilikauden ajankohtaa siirrettäessä voi tilikausi olla joko pidempi tai lyhyempi, ollen kuitenkin enintään 18 kuukautta. Ammatin- ja liikkeenharjoittajan tilikausi on aina kalenterivuosi. Jos kuitenkin ammatinharjoittaja käyttää kahdenkertaista kirjanpitoa voi tilikausi olla muukin kuin kalenterivuosi. (Rekola-Nieminen 2016, 32-33.)

Kirjanpitovelvollinen valitsee yleensä tilikauden päättymisajankohdakseen vaiheen, jolloin toiminta on vähiten aktiivista. Perinteinen kalenterivuosi ei aina verosuunnittelullisesti välttämättä ole paras aika. Tilikauden on kuitenkin päätyttävä aina kalenterikuukauden viimeiseen päivään, eikä esimerkiksi kuukauden puoliväliin. Tilikautta voidaan joutua muuttamaan esimerkiksi yrityksen liittyessä konserniin. Tilikauden jatkuva muuttaminen ei kuitenkaan ole hyvän kirjanpitoavan mukaista. (Rekola-Nieminen 2016, 32-33.)

Kirjanpitoon kirjataan erilaisia liiketapahtumia. Näitä ovat esimerkiksi menot, tulot ja rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Menot syntyvät tuotannon tekijöiden hankkimisesta. Pitkävaikutteisia tuotannontekijöitä ovat mm. koneet ja kalusto. Lyhytvaikutteisia puolestaan ovat esimerkiksi raaka-aineet ja työntekijäpanokset. Tulot puolestaan syntyvät luonnollisesti suoritteiden myynnistä. Suorite voi olla jokin palvelu tai tavara. (Tomperi 2014, 13-14.)

Rahoitustapahtumia syntyy sekä menoista, että tuloista. Kun yritys esimerkiksi maksaa hankkimansa tuotannon tekijän, syntyy kassasta maksu. Kun yritys puolestaan saa myynti suorituksen myymästään suoritteesta, syntyy kassaan pano. Monesti suoritteesta saadaan maksu vasta, kun tuotannontekijät on maksettu. Tällöin joudutaan usein turvautumaan ulkopuoli-

seen rahoitukseen, kuten esimerkiksi pankista saatavaan lainaan. Kirjanpitoon ei saa lain mukaan jättää kirjaamatta minkäänlaisia, edes epäolennaisia liiketapahtumia. (Tomperi 2014, 13-14.)

Kirjanpidossa kaikki liiketapahtumat kirjataan tileille. Tilit nimetään sen mukaan, millaisia eriä tilillä käsitellään. Esimerkiksi kassa tai pankkitili, määrittävät sen puhutaanko käteisestä rahasta vai suoraan pankkiin tai pankista maksetusta rahasta. Toisaalta esimerkiksi palkkatilillä esitetään maksetut palkat ja ostotilillä myyntiin ostetut tavarat. (Tomperi 2014, 15.)

Useimmiten kirjanpidossa kirjaukset tehdään kahdelle tilille, jolloin puhutaan kahdenkertaisesta kirjanpidosta. Uuden kirjanpitolain myötä tähän tuli kuitenkin muutoksia, ja tiettyjen rajojen puitteissa yksinkertainen kirjanpito sallitaan yksityisille elinkeinoharjoittajille. Muiden yritysmuotojen on lain mukaan pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. (Rekola-Nieminen 2016, 27.) Kaikista tilikauden aikana käytetyistä tileistä muodostetaan tililuettelo. Tililuettelossa tulee mainita tilin nimi, numero sekä tiedot siitä, miten tili ohjautuu taseeseen tai tuloslaskelmaan. Yhtenäistä mallia tililuettelolle ei kuitenkaan vielä ole syntynyt. (Rekola-Nieminen 2016, 53.)

Kirjanpitolaki edellyttää kahdenkertaista kirjanpitoa kaikilta, paitsi raja-arvot alittavia liikkeen- ja ammatinharjoittajia, kuten aikaisemmassa kappaleessa mainittiin. Kahdenkertaaisessa kirjanpidossa kirjataan kaikki liiketapahtumat aina kahdelle tilille, Debet- ja Credit-tilille. Tilien Debet-puoli kertoo rahan käytön ja Kredit-puoli puolestaan rahan lähteen. Tällöin kirjauksista rakentuu samanaikaisesti sekä tuloslaskelma että tase. Yhdenkertaaisella kirjanpidolla saadaan muodostettua suoraan ainoastaan tuloslaskelma, kun kirjanpitoon kirjataan vain tulot ja menot. (Tomperi 2014, 15.)

Kahdenkertaaisessa kirjanpidossa yrityksen tulosta kuvaavat luvut kuten, myynnit ja ostot ohjautuvat suoraan tuloslaskelmaan, kun taas yrityksen varallisuudesta kertovat luvut kuten lainat ja omapääoma ohjautuvat suoraan taseeseen. Tuloslaskelman luvut nollautuvat tilinpäätöksen jälkeen, mutta loogisesti ajateltuna tase ei, sillä eiväthän esimerkiksi lainat voi nollautua ilman, että niitä maksetaan pois. Myynnit ja ostot puolestaan mitataan tilikausikohtaisesti. Jos viennit on kirjattu kirjanpitoon oikein, on taseen molemmat puolet, vastaavaa ja vastattavaa yhtä suuret. Lisäksi jos kirjaukset on tehty oikein, on sekä tuloslaskelman että taseen osoittama tilikauden voitto yhtä suuri. (Rekola-Nieminen 2016, 28.)

Tilinpäätös laaditaan aina tilikauden päätteeksi, viimeistään neljä kuukautta tilikauden päätymisen jälkeen. Tilinpäätöksessä kaikki tilikauden aikana käytetyt tilit päätetään joko tulos-

tai tasetilille. Tulostileistä muodostuu tuloslaskelma, joka kertoo yrityksen tuloksesta ja tase-tilit puolestaan kootaan taseeseen. Taseesta selviää yrityksen varallisuuden rakenne. (Tomperi 2014, 16.)

Kirjanpitolaki säätelee pitkälti missä muodossa tuloslaskelma ja tase tulee esittää, sekä mitä tietoja niissä on olennaisuuden periaatetta noudattaen esitettävä. Kirjanpitolaissa säädetään myös tilinpäätöksen yhteydessä muodostettavista tilinpäätösraporteista, joita ovat toimintakertomus sekä rahoituslaskelma. Rahoituslaskelma on laadittava kirjanpitovelvolliselle, joka on suuryritys tai yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö. Toimintakertomus on laadittava kirjanpitolain mukaan ainoastaan julkisista osakeyhtiöistä, osakeyhtiöiltä sekä osuuskunnilta, jotka eivät ole mikro- tai pienyrityksiä. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3:1§.)

6 Kirjanpitolakia täydentävät asetukset ja yleisohjeet

Kirjanpitolain lisäksi kirjanpidon käytänteitä säätelevät kirjanpitoasetukset sekä Kirjanpitolautakunnan eli Kilan lausunnot ja yleisohjeet. Aikaisemman yhden sijasta kirjanpitoasetuksia on nyt kaksi; kirjanpitoasetus (KPA) ja upouusi asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA). Kirjanpitoasetuksia sääteli ja valvoi aikaisemmin Työ- ja elinkeinoministeriö, joka on osa valtioneuvostoa. Ministeriöasetukset jäivät kuitenkin 1.1.2016 alkaen pois, kun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen merkitys suomalaisessa lainsäädännössä vahvistui tilinpäätöskäytännöissä huomattavasti. Ministeriöasetusten velvoittava sääntely on nyt nostettu lakiin. (Tilisanomat 2/2016, 66.)

Suomessa kokonaan uuden lain voimaansaattamiseen menee valtavan paljon aikaa. Kirjanpitolain osalta on päädytty ratkaisuun, jossa itse kirjanpitolakia muutetaan vain erityistapauksissa. Kirjanpitolaki antaa päälinjat kirjanpito toiminnalle ja alemman tasoilla säädöksillä ja ohjeilla säädetään yksityiskohtaisemmin kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatimisesta. Näin saadaan nopeammin voimaan tarpeelliset uudistukset laissa. Asetuksissa määrättyt asiat ovat yhtä pakottavia, kuin itse lakipykälätkin. (Rekola-Nieminen 2016, 28-29.)

Kaikki kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatimiseen liittyvät säädökset tähtäävät yhden kaikkein tärkeimmän kriteerin toteutumiseen, hyvään kirjanpitotapaan. Hyvää kirjanpitotapaa ei tunneta direktiiveissä, mutta se pitää sisällään normiston, jota noudattamalla luodaan oikea ja riittävä kuva kirjanpito velvollisen toiminnan tuloksesta sekä vakavaraisuudesta. Hyvän kirjanpitotavan taustalla on kirjanpitolain sekä erityislakien ja tilinpäätöksiä koskevien säädösten hyvä tuntemus. Kaikissa kirjanpidon kirjauksissa sekä tilinpäätöksen luomisessa tulee ottaa huomioon hyvän kirjanpitotavan toteutuminen. (Rekola-Nieminen 2016, 28-29.)

Hyvän kirjanpitotavan mukaisesti tilinpäätöstä laadittaessa on noudatettava seuraavia periaatteita:

- Oletus kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta.*
- Johdonmukaisuus laatisperiaatteiden soveltamisessa tilikaudesta toiseen.*
- Huomion kiinnittäminen liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön, eikä niiden oikeudelliseen muotoon.*
- Tilikauden tuloksesta riippumaton varovaisuus.*
- Tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen.*
- Tilikaudelle kuuluvien tuottojen ja kulujen kirjaaminen suoritepäivän mukaan.*
- Kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus. (Tuomi-Sorjonen & Kosonen 2015, 108.)*

Hyvän kirjanpitotavan ohjaaminen on valtuutettu työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimivan kirjanpitolautakunnan eli Kilan tehtäväksi. Lisäksi sillä on valtuudet myöntää poikkeuslupia erilaisissa ongelmatilanteissa. Lain mukaisten tehtävien lisäksi Kila antaa yleisiä neuvoja ja ohjeita kirjanpitolain soveltamisesta ja kirjanpidon pitämisestä, tilanteissa, joissa lautakunta katsoo siihen olevan aihetta. Näistä tärkeimmistä ja selkiytystä vaativimmista Kila tekee kaikkia kyseessä olevia yritysmuotoja koskevia yleisohjeita. Yleisohjeet ja lausunnot ovat niiden julkaisemisen jälkeen osa hyvää kirjanpitotapaa sekä täten myös osana yleisesti noudatettavaa kirjanpitolakia. (Hallituksen esitys 89/2015.)

Kirjanpilolaki on niin sanottu yleislaki ja esimerkiksi osakeyhtiölaki ja henkilöyhtiölaki erityislakeja. Noudattamisjärjestyksen mukaisesti esimerkiksi osakeyhtiöt noudattavat ensisijaisesti osakeyhtiölain määräyksiä, mikäli siinä mainitaan kirjanpitolain ylittäviä vaatimuksia. Osakeyhtiölaissa on monelta osin kirjanpitolakia täydentäviä pykälä. Ellei käsittelyssä olevaan asiaan ole erityislakia, noudatetaan sitä mitä kirjanpitolaissa säädetään. (Rekola-Nieminen 2016, 16, 26.) Esimerkiksi liitetietojen osalta on monissa erityislaissa kirjanpitolakia laajemmat vaatimukset. 1.1.2016 alkaen ei osakeyhtiölaki enää ole voinut vaatia mikrokokoisilta yrityksiltä sen laajempia liitetietoja, kuin kirjanpilolaki vaatii. (Rekola-Nieminen, 224.)

7 Kirjanpitovelvollisuus

Kirjanpitovelvollisuus käsittää Suomessa kaikki yritys muodot sekä kaikki liiketoimintaa tai ammattitoimintaa harjoittavat tahot. Se joka haluaa olla liikkeen- tai ammatinharjoittaja tai perustaa yhdistyksen tai säätiön on vastuussa pitämään yllä kirjanpitoa omistamastaan varallisuudesta sekä toiminnastaan ja aikaansaamastaan vastuista. Kirjanpitovelvollisuus alkaa toimimien sekä henkilöyhtiön osalta päivästä, jolloin toimintaa on alettu tosiasiallisesti harjoittamaan. Henkilöyhtiön kohdalla kirjanpitovelvollisuus syntyy kuitenkin jo perustamissopimuksen

syntymisestä, vaikkei varsinaista liiketoimintaa vielä olisikaan. Osakeyhtiössä kirjanpitovelvollisuus alkaa viimeistään osakkeiden merkintäpäivästä ja osuuskunnan sekä yhdistyksen kohdalla perustamisilmoituksen allekirjoittamisesta. Säätiöiden kirjanpitovelvollisuus alkaa rekisteröintipäivästä. (Rekola-Nieminen 2016, 21-22.)

Kirjanpitolakiin tehtiin huomattava muutos 1.1.2016, kun aiemmasta poiketen erotettiin oikeushenkilöt ja luonnolliset henkilöt eri kirjanpitovelvollisryhmiin;

Oikeushenkilöihin luetaan: avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö ja muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö; sekä rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1§).

Luonnollisiin henkilöihin luetaan: henkilö, joka harjoittaa yritystoimintaa omalla nimellään tai rekisteröidyllä toiminimellä, pois lukien maatalouden ja kalastuksen harjoittajat, joita koskee ainoastaan muistiinpanoja (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§).

Kirjanpidosta luonnollisen henkilön kohdalla on liiketapahtumista tehtävä merkinnät niin, että kirjanpitovelvollinen voi jatkuvasti selvittää ostovelkojen ja myyntisaamisten määrän sekä tarvittavien verotietojen on oltava jatkuvasti saatavilla. Kahdenkertaista kirjanpitoa ei kuitenkaan enää vaadita kaikissa tilanteissa. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§.)

8 Kirjanpitolain muutoksen taustat

Kirjanpitolaki uudistukseen johti vuonna 2013 annettu uusi Euroopan parlamentin ja neuvoston tilinpäätösdirektiivi. EU:n parlamentin ja neuvoston 26.6.2013 antama uusi direktiivi korvaa vuoden 1978 tilinpäätösdirektiivin ja vuoden 1983 konsernitilinpäätösdirektiivin. (Hallituksen esitys 89/2015.)

Lakimuutokset ovat pitkälti peräisin EU:n direktiivien vaatimuksista. Kyseisen direktiivin keskeisenä tarkoituksena on keventää etenkin pienyrityksiin kohdistuvaa kirjanpidollista taakkaa. Monet kirjanpidolliset toimet ovat pienyritykselle kalliita, eikä pienten yritysten tilinpäätösten käyttäjillä ei ole vaativia tiedonsaantitarpeita, jolloin monet tilinpäätöksen tiedot eivät ole tarpeellisia. Lisäksi Suomen kansallista lainsäädäntöä oli yhtenäistettävä EU:n lainsäädännön kanssa. Aikaisemmin pienyritysten oli erityisen hankala tulkita kirjanpitolakia, sillä kaikki pykälät lähtivät liikkeelle suurten kirjanpitovelvollisten velvoitteista. Lakipykälissä ja asetuksissa kerrottiin, mitä pienten ei tarvitse noudattaa, mutta tiedon etsintä oli työlästä. (Rekola-Nieminen 2016, 11.11.2016.)

EU-direktiivi vaati Suomen lainuudistuksessa korotettavan sekä tase- että liikevaihtoperustaisen rajojen raha-arvoja direktiivin mukaisiksi pienyritysten osalta. Mikrorajojen käyttöönotto oli täysin vapaaehtoista, mutta suomessa päädyttiin ottamaan myös mikro helpotukset huomioon. Mikroyrityssäännöstö oli ainoastaan jäsenvaltio-optio, joka tarkoittaa, että jokaisella jäsenvaltiolla oli mahdollisuus itsenäisesti päättää otetaanko mikrosäännöstö osaksi kansallista lainsäädäntöä. Suomessa päädyttiin myös mikroyrityssäännöstön käyttöön ottoon. Muutokseen vaikuttivat osaltaan myös teknisten laitteistojen kehitys ja tämän saralla vanhentuneet lakipykälät. Myös terminologia oli monelta osin vanhentunutta. Lakia oli tarpeen päivittää niin, että se yhtäältä sallii nykyaikaisen tietotekniikan täysimittaisen hyödyntämisen. (Hallituksen esitys 89/2015.)

Uutta kirjanpitolakia on saanut käyttää jo kirjanpitolain voimaantulon jälkeen tehdyissä tilinpäätöksissä. Mikäli tilinpäätös on ollut 1.1. vielä kesken, on siinä saanut soveltaa uuden lain pykälää. Kuitenkin kaikilla tilikausilla, jotka alkavat 1.1.2016 tai sen jälkeen, on lakia sovellettava ehdoilla. Lakiuudistuksen vaikutukset ovat esillä selkeämmin vasta alkuvuodesta 2017. (Rekola-Nieminen 11.11.2016.)

9 Kirjanpitolain muutokset

Kirjanpitolakiin tuli suurelta osin termimuutoksia, mutta myös sisällöllisiä muutoksia. Joitain pykälää nostettiin kirjanpitoasetuksesta lakiin. Tästä esimerkkinä netottamiskielto. Myös oleellisuuden periaate on ollut jo pitkään tunnettu termi, mutta kirjanpitolakiin se otettiin vasta lakiuudistuksen myötä. Myös kirjanpitoaineistojen arkistointiin, tehtiin paljon termimuutoksia teknologisoitumisesta johtuvan terminologian vanhennuttua. Jatkossa maksuperusteisuus on hyväksytty tilinpäätöksen laadinnassa mikrokokoisissa yhdistyksissä. Suurimmat muutokset kuitenkin koskevat ammatinharjoittajien kirjanpitoa ja tilinpäätöstä. Kirjanpitolain muutoksia käsitellään alaluvuissa tarkemmin.

9.1 Uudet yrityskoot

Aikaisemman kahden sijaan kirjanpitolaki tuntee nyt 3 yrityskokoluokkaa. Pienten kirjanpitovelvollisten ja sitä suurempien ohelle on sallittu uusi kokoluokka mikroyritykset. Mikroyrityksiksi luokitellaan yritykset, joissa päättäneellä ja sitä edeltäneellä kaudella täyttyy ainoastaan yksi seuraavista ehdoista:

- Taseen loppusumma yli 350 000 euroa.
- Liikevaihto yli 700 000 euroa.
- Tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin yli 10 henkilöä.

Kokonaisuudessaan yrityskoot luokitellaan seuraavasti:

Mikroyritys:	Pienyritys:	Suuryritys
taseen loppusumma 350 000 euroa	taseen loppusumma 6M euroa	taseen loppusumma 20M euroa
liikevaihto 700 000 euroa	liikevaihto 12M euroa	liikevaihto 40M euroa
henkilöstöä keskimäärin 10	henkilöstä keskimäärin 50	henkilöstä keskimäärin 250
(Enintään 1 ehto saa täytyä)	(Enintään 1 ehto saa täytyä)	(Vähintään 2 on täytyttävä)

Taulukko 1: Uudet yrityskokoluokat

(Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:4a§, 4b§ & 4c§.)

Alun perin kokoluokkia oli ehdolla 4, mutta kritiikin vuoksi yksi kokoluokista poistettiin kokonaan, vaikka raja-arvoja ei tämän seurauksena muutettukaan. Pienten ja suurten yritysten väliin jääkin keskisuurten yritysten kenttä, jota laki ei tunne ollenkaan. (Rekola-Nieminen 2016, 33-35.) Käytettäessä sanontaa pientä suurempi, kyseessä ovat suuryritykset, joiden koon alaraja on määritetty laissa tai sitten puhutaan keskikokoisista yrityksistä, jotka jäävät pienyritysten ja suuryritysten väliin (Tilisanomat 2/2016). Jos tarkastellaan edellä olevaa taulukkoa 2, huomataan keskikokoisen yrityksen olevan kyseessä jos vähintään 2 pienyrityksen raja-arvoa ylittyy, muttei kuitenkaan yli 2 ison yrityskoon rajoista.

9.2 Olennaisuuden periaate lakiin

Olennaisuuden periaate on tunnettu kirjanpidossa jo pitkän aikaa, mutta lakiuudistuksen myötä, se tuli nyt ensimmäisen kerran viralliseksi osaksi kirjanpitolakia. Olennaisuuden periaatteen mukaan tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen pois jättämisen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen perusteella tehdään. Vaikka seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, olennaisuuden arviointi tulee kohdistaa kokonaisuuteen, jos samankaltaisia seikkoja on useita. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3:2a§.)

Olennaisuuden periaate ei koske ns. juoksevaa kirjanpitoa ollenkaan, vaan kirjanpidossa tulee jatkossakin esittää kaikki liiketapahtumat omilla tileillään olivat ne sitten oleellisia tai eivät. Olennaisuuden periaate ulottuu myös tilikauden päättymisen jälkeiseen aikaan, jolloin tilinpäätöstä ei ole vielä laadittu. Liitetietoina on esitettävä tiedot myös tältä ajalta olennaisista tapahtumista, jotka eivät muuten ilmene tilinpäätöksestä. Näistä tapahtumista tulee esittää myös arvio niiden taloudellisista vaikutuksista. (Lydman 2016, 21-23.)

Sellaisen tilinpäätöstä tai toimintakertomusta koskevan seikan osalta, joka ei ole olennainen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, saadaan poiketa tämän lain säännöksestä, joka koskee

tulon tai menon jaksottaminen tai omaisuus tai velkaerän arvostaminen. Lisäksi poikkeuksia voidaan tehdä tilinpäätöksen esittämistavassa, tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esitettävissä liitetiedoissa sekä konsernitilinpäätöksen laatimisessa. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3:2a§.)

Oleellisuuden käsitteelle ei ole edelleenkään olemassa määritelmää, mutta uudessa kirjanpitolaisessa se rinnastetaan oikean ja riittävän kuvan antamiseen. Jokaisen omaksi tulkinnaksi kuitenkin jää edelleen, milloin seikka on oleellinen. Toiselle jokin seikka saattaa olla oleellinen ja toiselle taas ei. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.) Epäolennainen seikka ei vaadi tilinpäätöksessä minkäänlaista käsittelyä. Täten esimerkiksi mikrokokoisen yrityksen tilinpäätöstä tehtäessä, jos epäoleelliset seikat voidaan jättää pois oikeaa ja riittävää kuvaa vaarantamatta, on tilinpäätös erittäin nopea laatia. (Tilisanomat 2/2016, 66-67.)

9.3 Kirjanpito aineiston arkistointi

Kirjanpitolain mukaan tositteita, kirjanpitoja sekä muuta kirjanpito aineistoa tulee käsitellä ja säilyttää niin, että niiden sisältöä voi vaikeuksitta tarkastella ja tarvittaessa tulostaa selväkielisessä muodossa. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 2:7§.) Teknologian kehittymisen ja taloushallinnon sähköistymisen myötä on kirjanpitolaista poistettu nyt kohdat, joissa puhuttiin maantieteellisistä rajoituksista, sekä sähköisten tiedostojen säilyttämisestä kahdessa eri paikassa. Arkistointia koskevassa pykälässä 9, on lähtökohtana mahdollisuus tarkastella kirjanpitoaineistoja Suomesta käsin minä ajankohtana hyvänsä ilman viivettä. Sähköisen arkistoinnin myötä aineistot voidaan säilyttää esimerkiksi pilvipalvelussa, jolloin ne ovat saatavilla kellon ympäri missä vain. Kaikkein kirjanpitoaineistojen säilytykseen liittyy vahvasti selkokieleiseen muotoon saattaminen. (Rekola-Nieminen 2016, 71.)

Paperisena säilytettäviä kirjanpitoaineistoja koskevat samat säännöt kuin sähköisiäkin. Kirjanpitolain mukaan sähköpostimuodossa lähetettävät kirjanpitoaineistot eivät täytä välittömän tarkastelun kriteeriä. Kirjanpitovelvolliselle annetaan enemmän valtaa valita yrityksen toimintaympäristölle sopivin kirjanpitoaineiston arkistointi tapa, mutta samalla myös vastuu arkistoinnin toimivuudesta lisääntyy. Kirjanpitolaissa ei säädetä millään tavalla teknistä toteutustapaa, jolla säilytysvelvollisuutta tulisi toteuttaa. (Rekola-Nieminen 2016, 48, 72.)

Kirjanpitolain mukaan tosittien tiedostomuotoa ja säilytyspaikkaa on mahdollista muuttaa tilinpäätöksen laatimisenkin jälkeen, kunhan sen sisältö säilyy ennallaan. Esimerkiksi tiedoston säilytyspaikkana toimivaa ohjelmistoa voidaan vaihtaa tai paperilasku voidaan skannata sähköiseen muotoon, jonka jälkeen itse paperitosite voidaan heittää pois. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.) Samoin kuin tositteita myös tilinpäätöstietoja voidaan säilyttää niin sähköisessä

muodossa, kuin paperisenakin. Sähköinen allekirjoitus on vielä monissa kirjanpito-ohjelmissa kehitysasteella, joten monesti joudutaan allekirjoitussivu skannaamaan tilinpäätöksen loppuun vaikka kirjanpito oltaisi muuten laadittu sähköisesti alusta loppuun. (Tilisanomat 2/2016, 66.)

9.4 Kirjaamisperusteet

Kirjanpitolaissa on nyt uudistuksen myötä otettu perinteisen suoritusperusteisen ja maksuperusteisen kirjanpidon rinnalle termi laskutusperusteinen. Laskutusperusteinen kirjanpito on ollut jo arvonlisäverotuksessa hyväksytty kirjanpidon kirjausperuste, mutta vasta nyt se hyväksyttiin myös lakiin. Kirjanpitolain LUKU3 4b§ mukaan vähäisiä kirjauksia, jotka on tehty laskutusperusteisesti tai maksuperusteisesti, ei tarvitse oikaista ja täydentää suoritusperusteiseksi ennen tilinpäätöstä, ellei niiden yhteisvaikutus ole olennainen. Jos mikroyritys on yhdistys tai säätiö, se saa laatia koko tilinpäätöksensä maksuperusteisesti, edellyttäen ettei se ole emoyrityksensä konsernissa, jolloin on laadittava konsernitilinpäätös. Laskutusperusteinen tilinpäätös ei lain mukaan edelleenkään ole mahdollinen. Maksu- tai laskutusperustetta käyttävän kirjanpitovelvollisen on kuitenkin kyettävä osoittamaan osto- ja myyntisaamiset koko tilikauden ajan. (Lydman 2016, 34-38.)

Maksuperusteisessa ja laskutusperusteisessa kirjanpidossa kirjataan ainoastaan rahaliikenteessä tapahtuneet liiketapahtumat. Laskutusperusteisessa kirjaustavassa otetaan huomioon myös lähetetyt ja saapuneet laskut. Laskutusperusteista kirjaustapaa ei tunnettu laissa vielä ennen lakiuudistusta. Nyt laskutusperustekin on juoksevan kirjanpidon kirjauksissa hyväksytty menetelmä. Maksuperusteinen kirjaustapa sopii ainoastaan käteistä käyttäville yritysmuodoille, kuten esimerkiksi kampaamoille. Laskutusperusteen hyödyntäminen on yleistä pk-yritysten keskuudessa, joissa on käytössä osto- ja myyntireskontrat. Tällöin voidaan hyödyntää maksutietojen suorasiirtoa pankista reskontriin. (Rekola-Nieminen 2016, 55, 97.)

Kun maksu- tai laskutusperusteista kirjanpitoa lähdetään muuntamaan suoriteperusteiseksi, muuttuvat menot kuluksi ja tulot tuotoiksi. Tällöin esimerkiksi kahden vuoden maksettu vuokra, jakaantuu kahdelle tilikaudelle, ensimmäiselle tilikaudelle kuluksi ja toiselle siirto-saamisiin, josta se tilikauden vaihteessa kirjataan kuluksi. (Rekola-Nieminen 2016, 97.) Myös siirtyvien erien käsittelyssä saadaan hyödyntää olennaisuuden periaatetta. Mikäli jokin meno, joka ei ole tilinpäätöksen kannalta oleellinen, toistuu vuosittain, ei sitä tarvitse jaksottaa eikä täten myöskään tarvitse kirjata suoriteperusteiseksi. (Rekola-Nieminen 2016, 125.)

Tämän lisäksi kirjauksia saa uuden lain myötä tehdä nyt koko kirjauskauden ajan. Käteisellä rahalla suoritettut maksut on kirjattava päiväkohtaiseen järjestykseen. Muut kirjaukset ja osa kirjanpitojen yhdistelmäkirjaukset pääkirjanpitoon saadaan tehdä kuukausikohtaisesti tai

muulla vastaavalla jaksotuksella, jollei ajallisesti tarkemmin kohdistettua kirjaamista edellytetä muussa laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3:4§.)

Kirjauskauden määrittävät viranomaisilmoitukset. Mikäli kirjanpitovelvollisen ainoa viranomaisilmoitus on veroilmoitus tilikauden päättymisen jälkeen, voi kirjauskausi olla 12 kuukautta, jolloin laillisesti kirjanpitoa ei tarvitse laatia kuin kerran vuodessa. Käteistapahtumat on kirjattava kirjanpitoon välittömästi. Muut kirjaukset saadaan tehdä kuukausikohtaisesti tai muulla vastaavalla jaksotuksella, mutta kuitenkin siinä ajassa, että viranomaisilmoitukset voidaan laatia ajantasaisesti. (Rekola-Nieminen 11.11.2016.)

Jos kyseessä on niin sanottu neljännesvuosi ilmoittaja, tulee kirjauskauden olla kausiveroilmoituksen kohdekausi +42 päivää kohdekauden päättymisen jälkeen. Jos kyseessä on kuukausi ilmoittaja, on kirjauskausi kohdekuukausi +42 päivää. Arvonlisävero on tilitettävä 42 päivää kohdekauden päättymisestä, siksi tämä +42 päivää. (Rekola-Nieminen 2016, 58.)

9.5 Ketjukirjaus

Audit trail -periaatteen mukaisesti kirjanpito on järjestettävä niin, että liiketapahtumien, tositteiden ja kirjausten yhteys mahdollisten osakirjanpitojen kautta pääkirjanpitoon ja siitä tilinpäätökseen on vaikeuksitta todettavissa kumpaankin suuntaan. Laki uudistuksen myötä sama koskee kirjanpidosta viranomaiselle verotusta tai muuta tarkoitusta varten määrääjain tehtävää ilmoitusta. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 2:6§.)

Nykyisissä ohjelmissa kirjaukset eivät enää siirry osakirjanpidosta pääkirjaan yhtenä summana, vaan jokainen tapahtuma siirtyy erillisenä. Kirjausketjuun liittyen on lakiin LUKU 3§:ään nostettu kirjanpitoasetuksen puolelta nyt myös omana pykälänään netottamiskiello. Keskenään ei siis saa netottaa samaa tahoja käsitteleviä saamisia ja velkoja. Myöskään tuottoja ja kuluja ei saa netottaa keskenään ellei ole riittävää perustelua. Edelleen osakirjanpidosta saadaan siirtää esimerkiksi kulut yhtenä summana, mutta tuottoja ja kuluja ei siis saa netottaa siirron yhteydessä keskenään. (Rekola-Nieminen 2016, 68, 95-96.)

Kirjanpitovelvollisella tulee olla tilinpäätöksen perustana olevista kirjanpidoista sekä tositteiden ja muiden kirjanpitoaineistojen lajeista luettelo, josta ilmenee niiden keskinäiset yhteydet ja säilytystavat (Kirjanpitolaki 1997/1336, 2:7a§). Pelkkä luettelo aineistoista ei enää riitä vain käytännössä kirjausketjun toteutuminen tulee selostaa kirjallisesti (Lydman 2016, 20). Kirjanpitoaineiston muotoa on mahdollista muuttaa, kunhan sen sisältö tai kirjausketju ei kärsi (Kirjanpitolaki 1997/1336, 2:7§). Tähän tilanteeseen tullaan esimerkiksi, jos paperista kirjanpitoa skannataan sähköisesti koneelle, tai jos kirjanpidon tietoja päivitetään toiseen ohjelmistoon (Lydman 2016, 45).

9.6 Ammatin- ja liikkeenharjoittajan erityishelpotukset

Uudistuksen myötä kirjanpitolaista on poistettu kokonaan 7 LUKU ja säännökset on kirjoitettu uudistettuun kirjanpitolain 1:1a§. Uudessa kirjanpitolain ensimmäisessä luvussa eritellään kirjanpitovelvolliset nyt kahteen ryhmään; oikeushenkilöihin ja luonnollisiin henkilöihin. Luonnollisilla henkilöillä tarkoitetaan tässä tavallista ihmistä, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa omiin nimiinsä. Mitään yritysmuotoa ei Suomessa ole edelleenkään vapautettu kirjanpitovelvollisuudesta, mutta nyt tulleen lakiuudistuksen myötä saavat liikkeen- ja ammatinharjoittajat huomattavia helpotuksia. (Rekola-Nieminen 2016, 20.)

Uuden lain mukaan ammatin- ja liikkeenharjoittaja ei ole velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa, mikäli sekä päättäneenä, että sitä edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- Taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa.
- Liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa.
- Palveluksessa on keskimäärin yli 3 henkilöä. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§.)

Ammatin- ja liikkeenharjoittaja on velvollinen laatimaan tilinpäätöksen, jos sekä päättäneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella vähintään kaksi 4b§:ssä säädetystä eli mikroyritys rajoista ylittyy. Jos vähintään 2 raja-arvoa ylittyy, on ammatin- ja liikkeenharjoittaja velvoitettu laatimaan kirjanpitolain mukainen tilinpäätös mikroyrityksen tilinpäätössäädösten mukaan. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§.) Yhdenkertainen kirjanpito ja tilinpäätöksen laatimattomuus on mahdollista ainoastaan liikkeen- ja ammatinharjoittajien keskuudessa, koska näissä liiketoimintaa ei ole eriytetty sitä harjoittavan varallisuuspiiristä. Liiketoiminnan harjoittaja vastaa täten henkilökohtaisella omaisuudellaan toimintansa velvoitteista ja vastuista. (Lydman 2016, 32.)

Yhdenkertaisesta kirjanpidosta huolimatta liiketapahtumista tulee tehdä merkinnät siten, että kirjanpitovelvollinen voi jatkuvasti selvittää ostovelkojen ja myyntisaamisten määrän ja kirjanpidosta voidaan saada tarvittavat tiedot verovelvollisuuden täyttämiseksi. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§). Tähän liikkeen- tai ammatinharjoittaja voi hyödyntää niin sanottua mappireskontraa, jossa tiedot myyntisaamisista ja ostovelvoista voidaan säilöä missä tahansa erillisessä tiedostossa esimerkiksi tulostettuna kansion välissä. Tällöin kirjanpidon ainoa tehtävä on verotustietojen kerääminen veroilmoitusta varten. Kirjanpitovelvollisuuden muutoksen takana on ollut ajatus keventää liikkeen- ja ammatinharjoittajien kirjanpidollista taakkaa. (Rekola-Nieminen 2016, 24-26.) Ammatin- ja liikkeenharjoittajan on kuitenkin aina noudatettava, sitä mitä muualla laissa on määrätty hänen kirjanpidollisista velvollisuuksistaan, mikäli toiminta edellyttää toimilupaa tai on muutoin asetettu viranomaisten valvonnan alle (Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:1a§).

9.7 Tilinpäätösmääritelmien muutokset

Lakiuudistuksen myötä monet termit muuttivat muotoaan tai jäivät pois käytöstä kokonaan. Yksi oleellisimmista on satunnaisten erien poistuminen tuloslaskelmakaavasta. Myöskään satunnaiset tuotot ja kulut eivät enää kuulu sellaisenaan osaksi tuloslaskelmaa. (Rekola-Niemi, 111.) Puolestaan liikevaihto määriteltiin ennen lakiuudistusta vain varsinaisen liiketoiminnan myötä saaduiksi myyntituotoiksi. Nyt liikevaihto määritellään seuraavasti: liikevaihtoon luetaan tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot, joista on vähennetty myönnettyt alennukset, sekä arvonalisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 4:1§.)

Uudessa kirjanpitolaissa ei tunneta enää tasekirjan termiä. Aikaisemmin puhuttiin tasekirjasta sidottuna kirjana, johon koottiin tilinpäätös ja toimintakertomus, sekä luettelo kirjanpidoista ja tositteiden lajeista ja tieto niiden säilytyksestä. Tasekirjaa vastaa nykyään asiakirjojen kokonaisuus johon lukeutuu:

- *toimintakertomus,*
- *tilinpäätös eli tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja liitetiedot,*
- *tieto tilinpäätöksen laadinnasta pien- ja mikroyritysasetuksen mukaisesti (ellei mainintaa liitetiedoissa), sekä*
- *osakeyhtiön ja osuuskunnan omanpääoman muutokset sekä hallituksen ehdotus jakokelpoisen oman pääoman käytöstä (ellei mainintaa liitetiedoissa).*

Uusi laki ei kuitenkaan estä käyttämästä asiakirjakokonaisuudesta nimeä tasekirja, mutta se ei myöskään enää velvoita asiakirjojen säilytystä yhdessä nidottuna. (Lydman 2016, 17-18.)

9.8 Arvostus ja jaksotus säännökset

Arvostus- ja jaksotussäännöksiin tuli suurelta osin termimuutoksia sekä myös täsmennyksiä. Esimerkiksi vapaaehtoisen varauksen nimitys muuttui verotusperusteiseksi varaukseksi. Pakolliset varaukset puolestaan on monesti jätetty merkitsemättä tilinpäätökseen, vaikka niille olisi ollutkin tarve. Syynä tähän on vähennyskeltottomuus verotuksessa. (Rekola-Niemi 2016, 169.)

Mikäli menon tai menetyksen täsmällinen määrä ja toteutumisaikajankohta tiedetään, merkitään se vieraan pääoman erään tai siirtovelkoihin. Muussa tapauksessa erä merkitään pakollisiin varauksiin. Nämä menot tai menetykset merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen niiden todennäköiseen arvoon. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:14§.)

Tuloslaskelman kirjausta ei siis tehdä ryhmään tilinpäätössiirrot. Lakiuudistuksessa täsmennettiin, että menoerä tulisi aina kirjata velaksi, mikäli määrä ja ajankohta ovat tiedossa. Muissa tapauksissa kyseessä on pakollinen varaus. Tällä muutoksella pyritään estämään selkeän velan kirjaaminen pakollisiin varauksiin taseen parantamiseksi. (Rekola-Nieminen 2016, 169-171.)

Johdannaissopimukset ja muut rahoitusvälineet voidaan merkitä käypään arvoon. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:2a§). Käyvän arvon periaatteen soveltaminen tulee ajankohtaiseksi, kun rahoitusvälineelle on määriteltävissä luotettava markkinanoteeraus tai jos käypä arvo on muulla tavalla luotettavasti todennettavissa. Ellei näin ole käytetään vanhaa periaatetta arvostaa alhaisempaan käypään markkinahintaan. Ministeriön päätökset muun muassa käyvän arvon muutosten kirjauksista tuloslaskelmaan kumottiin 1.1.2016, jolloin on jatkossa noudatettava, mitä IAS-asetuksessa säädetään käyvän arvon muutoksista. (Rekola-Nieminen 2016, 138-140.) Jos kirjanpitovelvollinen on mikroyritys ja se noudattaa tässä laissa ja sen nojalla annettuja säännöksiä mikroyrityksistä, se ei saa soveltaa tämän pykälän mukaista menettelyä rahoitusvälineiden arvostamisessa (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:2a§).

Myös sijoituskiinteistöt saadaan uuden lain myötä arvostaa käypään arvoonsa. Tulee kuitenkin muistaa, että kyse on nimenomaan sijoituskiinteistöistä. Tätä varten lakiin on otettu kokonaan uusi pykälä 2b§. Laissa sanotaan seuraavaa: Kirjanpitovelvollinen saa merkitä sijoituskiinteistönsä käypään arvoon. Tällaisessa merkitsemisessä ja esittämisessä tilinpäätöksessä noudatetaan IAS-asetuksella hyväksyttyjä tilinpäätösstandardeja. Myöskään sijoituskiinteistöjen osalta ei mikrosäännöksiä noudattavilla kirjanpitovelvollisilla ole oikeutta noudattaa käypään arvoon arvostamista. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:2b§.)

Sijoituskiinteistöjen käypään arvoon merkitsemisen vastakirjaus voi olla ainoastaan tulosvaikutteinen, toisin kuin rahoitusvälineiden osalta. Kilan ohjeistus on, että taseeseen avataan lisäriivi ryhmään sijoitukset, sen alimmaksi riviksi ja tuloslaskelmaan rivi sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutos liiketoiminnan muiden tuottojen perään. (Rekola-Nieminen 2016, 143-144.)

LUKU5:2§ on lisätty uusi momentti, jossa todetaan, että pysyvien vastaavien arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvälineet on halutessa mahdollista arvostaa käypään arvoon. Ennen on vaadittu pysyvää ja oleellista arvonalentumista. Nyt pysyvien vastaavien arvopapereiden osalta voidaan arvonalennuskirjaukset tehdä tilikausikohtaisesti ilman olennaisuuden ja pysyvyyden vaatimusta. Edelleen vaaditaan kuitenkin menetyksen lopullista realisoitumista ennen, kuin se on verovähennyskelpoinen. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Aikaisemmin ammatinharjoittajat olivat vapautettuja suunnitelman mukaisista poistoista, mutta nyt liikkeenharjoittajan yhdistyttyä ammatinharjoittajaa koskeviin säädöksiin, koskee suunnitelman mukaisten poistojen vapautus kaikkia mikrokokoisia toiminimiä. Mikrokokoinen luonnollinen henkilö sekä sellainen kirjanpitovelvollinen, jonka toiminta perustuu kiinteistön hallintaan, saa poistaa pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen hankintamenon sen vaikutus-aikana ilman ennalta laadittua suunnitelmaa edellyttäen, että poistamisessa noudatetaan jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:12§.)

Kirjanpitolain 5 lukuun tuli kokonaan uusi pykälä 5c, jossa säädetään pääomalainasta, sekä sen merkitsemisestä taseeseen. Uuden pykälän mukaan omaan pääomaan saadaan merkitä erilliseksi eräksi sellainen pääomalaina, jota osakeyhtiö tai osuuskunta pitää ehdoiltaan oman pääoman luonteisena siten kuin IAS-asetuksella hyväksytyissä tilinpäätösstandardeissa omaan pääomaan luettavilta arvopapereilta edellytetään. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 5:5c§.)

Olennaista on pääomalainan takaisinmaksun toissijaisuus, eräpäivättömyys sekä se, että tuottoa tulee voida maksaa vain, jos olisi mahdollista jakaa myös osinkoa. Tällöin se merkitään omaan pääomaan erilliseksi eräksi. On itsestään selvää, että kyseiset pääomalainan erät on mahdollista halutessaan merkitä myös vieraaseen pääomaan. Jää kirjanpitovelvollisen oman harkinnan varaan, kannattaako pääomalaina merkitä omaan vai vieraaseen pääomaan. Ensimmäisten tilinpäätösten jälkeen selvinnee, miten verottaja näihin muutoksiin suhtautuu. (Lydman 2016, 47-48.)

9.9 Pienkonsernipoikkeukset

Konsernitilinpäätöstä ei tarvitse laatia pienkonserneissa, mikäli yksikään konserniyrityksistä ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö (kirjanpitolaki 1997/1336, 6:1§). Konsernitilinpäätöstä ei voida pienkonserneilta vaatia edes riittävään ja oikeaan kuvaan vedoten. Pienkonserni voi kuitenkin laatia konsernitilinpäätöksen halutessaan. PMA:ssa ei kuitenkaan säädetä konsernitilinpäätöksestä sanallakaan, joten ohjeita konsernitilinpäätöksen laatimiseen tulee tällöin hakea KPA:sta. (Rekola-Nieminen 2016, 182.)

Pienkonsernilla tarkoitetaan konsernia, jossa ylittyy enintään yksi 4 a §:ssä säädetyistä raja-arvoista:

- Taseen loppusumma 6 000 000 euroa;
- Liikevaihto 12 000 000 euroa;
- Tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä.

(Kirjanpitolaki 1997/1336, 1:6a§).

Näistä ainoastaan yksi kriteeri saa ylittyä, jotta kyseessä on pienkonserni. Konsernin koko määräytyy konserniyritysten yhteenlaskettujen lukujen perusteella emoyrityksen tilinpäätöspäivänä. Pienkonserneille on haettu helpotuksia, koska yleensä pienten yritysten tilinpäätösten käyttäjillä ei ole vaativia tiedonsaantitarpeita ja koska konsernitilinpäätösten laatiminen voi tulla yrityksen oman tilinpäätöksen rinnalla sen tiedoksiannon hyötyyn verraten kalliiksi. (Hallituksen esitys 89/2015.)

Aikaisemmin osakeyhtiölaki vaati konsernitilinpäätöstä, jokaiselta osakeyhtiömuotoiselta yritykseltä, joka jakaa osinkoja. Tämä säädös ohitti siten kirjanpitolain tuoman kokohelpotuksen. Osakeyhtiölakia muutettiin kuitenkin 1.1.2016 Eu-direktiivien vaatimuksesta, jolloin kaikki pienkonsernit ovat nyt kokonaan vapautettuja konsernitilinpäätöksen laatimisvelvoitteista. Ongelmallista on kuitenkin se, mikäli konsernin koko vaihtelee pienestä suurkonserniin tilikaudesta toiseen. Tällöin välillä konsernitilinpäätös on laadittava ja välillä taas ei. Ongelmaksi muodostuu vertailutietojen antaminen konsernitilinpäätöksen edellisvuodesta, mikäli sellaista ei ole laadittu. (Rekola-Nieminen 2016, 182-183.)

10 Uusi valtioneuvoston asetus PMA

Entisen kirjanpitoasetus (KPA) on nyt jaettu kahtia, palvelemaan paremmin eri yrityskokoluokkia. Sen rinnalle on nyt tullut uusi asetus PMA eli asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Vanhasta kaikki yrityskoot kattavasta asetuksesta KPA:sta, poistettiin kokonaan kohdat, jotka koskivat pieniä kirjanpitovelvollisia. Uudistettu KPA säättää ainoastaan pientä suurempien kirjanpitovelvollisten tilinpäätöksen esittämisestä. Pieniä ja mikrokokoisia yrityksiä koskevat kohdat puolestaan koottiin uuteen PMA-asetukseen. (Rekola-Nieminen 2016, 225.) KPA:n sisältöä ei tässä opinnäytetyössä sen suuremmin käydä läpi.

Lakiuudistuksen myötä toimintakertomusta ei vaadita pien- ja mikroyrityksiltä. Pienyritykseltä voidaan kuitenkin vaatia oleellisia tietoja liitetietoina. Kevennyksiä on tullut myös liitetietovaatimukseen, jotka ovat supistuneet varsin vähäisiksi. Tuloslaskelman, taseen, liitetietojen ja tilinpäätöksen allekirjoituksen yhteydessä tulee olla maininta pien- ja mikroyritysasetuksen mukaan laaditusta tilinpäätöksestä. Pien- ja mikroyrityksen ei siis tarvitse noudattaa sitä, mitä muualla kirjanpitolaissa tai KPA:ssa säädetään tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. (Lydman 2016, 86-87.) Seuraavissa ala luvuissa esitellään pien- ja mikroyrityksiä koskevia merkittävimpiä muutoksia.

10.1 Suojasatamasäädös

Mikrokokoinen yritys sai uuden lain myötä erityishelpotuksen verrattuna pienyrityksiin. Mikroyrityksen tilinpäätös täyttää oikean ja riittävän kuvan vaatimuksen, jos siinä esitetään pien- ja mikroyritysasetuksessa edellytetyt tiedot. (Valtioneuvoston asetus, 1753/2015).

Mitään muita tietoja siltä ei voida vaatia. Suojasatamasäädös koskee kaikkia mikroyrityskokoisia yritysmuotoja. Mikroyrityksen tulee kuitenkin noudattaa ensisijaisesti sitä, mitä sen yritysmuotoa koskevassa erityislaissa sanotaan esimerkiksi liitetietojen esittämisestä. (Lydman 2016, 28-29.)

Mikroyrityksen ei siis toisin sanoen tarvitse antaa minkäänlaisia lisätietoja muista seikoista varmistaakseen oikean ja riittävän kuvan saamisen. Väärän informaation antamisesta koituvat rangaistukset koskevat kuitenkin myös mikroyrityksiä. Myös hyvää kirjanpitoa tulee noudattaa mikroyrityksissä. Suojasatamasäädös nimeke tulee siitä, että mikroyritykset ovat suojassa väitteiltä, joissa mikroyrityksiä syyllisestään riittävän ja oikean kuvan antamatta jättämisestä. (Lydman 2016, 28-29.) Pienyrityksillä ei kyseistä suojasatamasäädöstä ole. Niiden on mietittävä tarkkaan antaako PMA:n mukaan laadittu tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yrityksen toiminnasta ja varallisuudesta. Pienyrityksiltä voidaan täten edellyttää PMA:n ylittäviä liitetietoja, jos ne ovat tarpeen. (Rekola-Nieminen 2016, 233.)

10.2 Liitetiedot

Liitetietojen kohdalla ongelma on ollut niiden paljous. Monesti hyödyllinen tieto on saattanut piiloutua tekstipaljouden alle, eikä niitä aina ole jaksettu lukea ajatuksella läpi. Nyt pienten kirjanpitovelvollisten tilinpäätöstyötä helpottamaan luotiin niin sanotut kansalliset olettamat. Tämän myötä liitetietojen määrä supistui entisestään. (Rekola-Nieminen 2016, 241-242.)

Liitetietona pien- ja mikroyritysten tulee esittää enää seuraavat tiedot:

- 1) *Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kuten arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksoitusperiaatteet ja -menetelmät*
- 2) *Tieto olennaisista poikkeuksellisista tuotto- ja kuluerien määristä ja sisällöistä*
- 3) *Tilikauden jälkeiset olennaiset tapahtumat*
- 4) *Arvonkorotusrahaston muutokset, selvitys verovaikutuksista sekä arvonkorotusrahaston kohteiden yhteenlaskettu arvo ennen arvonkorotusta*
- 5) *Tiedot käypään arvoon merkitsemistä*
- 6) *Selvitys pitkäaikaisista lainoista*
- 7) *Annetut vakuudet ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt sekä eläkevastuut*
- 8) *Tiedot emoyrityksestä, kuten nimi ja kotipaikka*

9) Lainat toimitusjohtajalle ja hallintoelimiin kuuluville henkilöille sekä heidän puolestaan annetut sitoumukset

10) Olennaiset liiketoimet intressitahojen kanssa

11) Henkilöstön keskimääräinen määrä tilikauden aikana

12) Omien osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja luovutukset

13) Toimintakertomusta vastaavat tiedot

(Valtioneuvoston asetus, 1753/2015, luku 3.)

Asetukseen on listattu yhteensä 13 pakollista liitetietoa, mutta näistäkin moni on sellaisia, jotka tulevat pienyritysten kohdalla esiin vain harvoissa tapauksissa. Mikroyritysten ei tarvitse antaa myöskään tietoa käyvän arvon mukaisesta arvostamisesta. Uuden olennaisuuden periaatteen mukaan, esimerkiksi ensimmäisen kohdan tilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ei tarvitse varaston arvostustavasta mainita mitään. Todellinen esitettävien liitetietojen määrä tulee olemaan useimmiten melko pieni. Näiden liitetietojen lisäksi on annettu kansallinen optio vaatia haluttaessa lisäliitetietoja. Näitä lisäliitetietoja ei kuitenkaan voida vaatia mikrokokoisilta yrityksiltä edellä mainitun suojasatamasäädöksen turvin. (Rekola-Nieminen 2016, 241-242.) Koska liitetietoja ei voida vaatia kansallisesti enempää, kuin mitä direktiivi sisältää, tuli eräiden liitetietojen kohdalla kyseeseen allekirjoituksen yhteydessä esittäminen. Näitä tietoja ovat: tiedot tilinpäätösmenettelystä, jakokelpoisista varoista ja niiden käytöstä sekä oman pääoman erittely. (Rekola-Nieminen 2016, 231.)

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden kohdassa on otettu käyttöön niin sanotut kansalliset oletamat, jolloin esitetään ainoastaan olettamasaännöksistä poikkeavat seikat. Tarkoituksena on, että mitään olettamasaännöksistä poikkeamatonta ei mainita turhaan, mutta jos esimerkiksi varaston arvo on arvostettu muun kuin FIFO (First in first out) periaatteen mukaan, tulee liitetietoihin tehdä merkintä olettamasaännöksistä poikkeavana. Mikäli lain olettamasaännöksistä ei poiketa, on liitetieto luettelo jatkossa mikroyritysten osalta melko lyhyt. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Tilinpäätöksen liitetiedon tulee, jollei sen perusta muuten ole ilmeinen, perustua sen sisällön todentavaan liitetietotositteeseen. Liitetiedon ja sen todentavan liitetietotositteen välisen yhteyden tulee olla vaikeuksitta todettavissa. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 2:5b§.) Liitetieto tositetta koskevat samat säilytysajat, kuin muitakin tositteita. Liitetieto tositteeseen kerätään kooste asiakirjoista, jotka liitetieto käsittää. Esimerkiksi liitetietotosite voisi sisältää koosteen 5 vuoden sisällä erääntyvistä lainoista. Liitetieto sisältää ainoastaan kokonaissumman, jolloin sen koostuminen on avattava liitetietotositteessa. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

10.3 Tuloslaskelma ja tase

Kustakin taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä on esitettävä vertailutieto edelliseltä tilikaudelta. Jos taseen, tuloslaskelman tai rahoituslaskelman erittelyä on muutettu, on vertailutietoa mahdollisuuksien mukaan oikaistava. Samoin on meneteltävä, jos vertailutieto ei muun syyn takia ole käyttökelpoinen. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3:1§.) Jos yksittäisen nimikkeen kohdalle ei tule lukua tilikaudelta ja edeltävältä tilikaudelta, nimikettä ei merkitä tuloslaskelmaan tai taseeseen (Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:8§).

Jollei yksityiskohtaisempi esittäminen vaaranna oikeaa ja riittävää kuvaa, tuloslaskelmaa ja tasetta saadaan täydentää välisummilla ja niihin saadaan lisätä sellaisia uusia eriä, jotka eivät sisällöltään kuulu tulos- ja tasekaavoissa mainittuihin nimikkeisiin. Tuloslaskelma ja tase on laadittava kaavoja yksityiskohtaisempina, jos se on tarpeen tilikauden tuloksen muodostamiseen vaikuttaneiden tekijöiden tai tase-erien selventämiseksi. (Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:6§.)

Jollei erien erillinen esittäminen ole olennaista oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, tuloslaskelmakaavojen eriä saadaan yhdistellä, jos yhdisteleminen johtaa selkeämpään esittämistapaan (Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:7§). Taseen kohdalla yhdistely ei ole näin yksiselitteistä, sillä erillään hoidettavat varat on ilmoitettava omina ryhminään. Nämä säädökset löytyvät PMA:sta, mutta myös KPA:sta. (Lydman 2016, 74-76.)

Pien- ja mikroyrityksien 2:1§ mukaan pien- ja mikroyrityksen on edelleen laadittava tuloslaskelmansa joko toimintokohtaisesti tai kululajipohjaisesti. Se saa kuitenkin esittää kohdat 1-5 yhdistettynä aloittaen suoraan bruttotuloksesta liikevaihdon sijaan, jos sekä päättyneellä tilikaudella että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

- *liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 3 400 000 euroa*
- *taseen loppusumma 1 700 000 euroa*
- *palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä.*

Mikroyrityksissä tuloslaskelma voidaan poikkeuksetta aloittaa bruttotuloksesta. Tällöin kuitenkin tuloslaskelman erittelyihin tulee tehdä maininta bruttotuloksen muodostumisesta. (Lydman 2016, 90-91.) Tämän lisäksi mikrokokoinen yritys saa jättää esittämättä myös kunkin liitteen alakohdat. Sama pätee niin toimintokohtaiseen kuin kululajikohtaiseenkin tuloslaskelman esittämistapaan. (Lydman 2016, 94.) Seuraavassa on havainnollistettuna lyhennetyt pien- ja mikroyritysten kululajikohtaiset tuloslaskelmakaavat:

Vertailutieto:

	2016	2015
1-5 BRUTTOTULOS		
6 henkilöstökulut:		
a) palkat		
b) henkilöstökulut		
ba) eläkekulut		
bb) muut henkilöstösivukulut		
7 poistot ja arvonalentumiset:		
a) suunnitelman mukaiset poistot		
b) arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä		
c) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset		
8 liiketoiminnan muut kulut		
9 LIIKEVOITTO (-Tappio)		
10. rahoitustuotot ja -kulut:		
a) tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä		
b) tuotot osuuksista omistusyhteisyriksissä		
c) tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista		
d) muut korko- ja rahoitustuotot		
e) arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista		
f) arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista		
g) korkokulut ja muut rahoituskulut		
11 VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA		
12 tilinpäätössiirrot:		
a) poistoeron muutos		
b) verotusperusteisen varauksen muutos		
c) konserniavustus		
13 tuloverot		
14 muut välittömät verot		
15 TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)		

Taulukko 2: Pienyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava.

(Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:1§.)

Mikroyrityksen kohdalla säädetään kuitenkin lyhennetystä tuloslaskelmakaavasta, jolloin se saa jättää esittämättä kaikki edellisen taulukon alakohdat:

	2016	2015
1-5 BRUTTOTULOS		
6 henkilöstökulut		
7 poistot ja arvonalentumiset		
8 liiketoiminnan muut kulut		
9 LIIKEVOITTO (-Tappio)		
10 rahoitustuotot ja -kulut		
11 VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA		
12 tilinpäätössiirrot		
13 Tuloverot		
14 muut välittömät verot		
15 TILIKAUDEN VOITTO (Tappio)		

Taulukko 3: Mikroyrityksen lyhennetty tuloslaskelmakaava
(Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:1§.)

Pienyrityksen taseessa tulee esittää vastaavaa puolella pysyvissä vastaavissa: aineettomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet ja sijoitukset. Vaihtuvissa vastaavissa puolestaan esitetään erikseen vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit ja rahat- ja pankkisaamiset. Vastattavaa puolella puolestaan omassa pääomassa tulee esittää osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma, ylikurssirahasto, arvonorotusrahasto ja muut rahastot yhteensä, edellisten tilikausien voitto ja tilikauden voitto. Tilinpäätössiirtojen kertymä, pakolliset varaukset ja vieraspääoma esitetään kaikki erikseen (Valtioneuvoston asetus 1753/2015, 2:4§.)

Mikroyrityksen tasekaava ei suurelta osin eroa pienyrityksen tasekaavasta. Omasta pääomasta on eriteltävä ne osat, jotka on säädetty omaan pääomaan kuuluviksi mikroyritystä koskevassa laissa, sekä edellisten tilikausien voitto ja tilikauden voitto. Vieraasta pääomasta puolestaan on eriteltävä lyhytaikaisten velkojen määrä. (Lydman 2016, 107.) Suomessa käyttöön otettu minimitasekaava on kuitenkin huomattavasti pidempi, kuin direktiivien sallima minimitasekaava. Suomessa on mm. esiteltävä saamiset ja vieraspääoma sekä omapääoma on avattava rahastoittain. (Rekola-Nieminen 2016, 238.)

11 Lainmuutosten vaikutukset tilitoimistoissa

Olennaisuuden periaatteen noustua osaksi lakia tulee Rekola-Niemisen mukaan olennaisuus näkymään tulevissa tilinpäätöksissä, ennen kaikkea jaksotus kysymyksissä eli jaksotetaanko jokin tulo tai meno vai ei. Hänen mukaansa toistuvia ja vähäisiä eriä ei kannattaisi lähteä jak-

sottamaan turhaan. Tästä koituu paljon lisätyötä, eikä vaikutus liiketoiminnan tuloksen kannalta ole oleellinen yrityksen tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan kannalta. Yleisimpinä esimerkkeinä Rekola-Nieminen toi esille jäsenmaksut ja lehtitilaukset. Esimerkiksi IT-yritys tekee asiakassopimuksia päivittäin, jolloin näistä muodostuu kokonaisuudessaan olennainen osa yrityksen liiketoiminnasta, jolloin tulot on tarpeen jaksottaa. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Olenaisuuden periaatetta noudatettaessa on otettava hänen mukaansa huomioon myös yrityksen koko ja toiminnan laajuus. ”*Jos yrityksen liikevaihto on esimerkiksi miljoona euroa, ei tilinpäätöksessä olevalla 3000 euron heitolla ole oleellista vaikutusta tilinpäätöksen antamaan oikeaan ja riittävään kuvaan. Jos puolestaan yrityksen liikevaihto on 300 000, on 3000 euron heitolla huomattavasti oleellisempi rooli tilinpäätöksessä, jolloin kyseiset jaksotukset on tarpeen tehdä.*” (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Tilitoimistojen arkistointivastuun mahdollisesta kasvamisesta kysyttäessä, on Rekola-Niemisen mukaan yleisohje se että paperilla ja sähköisesti säilytettävää aineistoa koskee täysin samat säädökset. Viimekädessä vastuu on aina kirjanpitovelvollisella, mutta jos tilitoimisto ottaa sopimuksella arkistoinnin hoidettavakseen, vastaa tilitoimisto arkistoinnista asiakkaaseen nähden. Tällöin yleensä asiakkaalle annetaan kuitenkin luku-oikeus arkistoon, jolloin kirjanpito-velvollinen pääsee itsekin tarkastelemaan arkistoinnin toteutumista. Asiakassuhteen päätteeksi asiakkaalle tulee luovuttaa arkistoidut tiedot. Tilitoimiston vapaus valita arkistointitapa laajenee, mutta vastuu valinnasta kasvaa vaihtoehtojen lisääntyessä. (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Kirjanpito-laista nousee esille termi ”selkokieliseen muotoon saattaminen”. Tätä termiä pyrittiin selventämään. Rekola-Niemisen sanoin, koko kirjanpitoa ei ole tarkoituskaan tulostaa, vaan pyydettyä on voitava esimerkiksi jokin pääkirjan osa saattaa paperilla tai ruudulla pdf-muodossa luettavaan muotoon. Jos lähdettäisiin tulostamaan kaikkia kirjanpitoon tehtyjä merkintöjä, muodostuisi niitä välitilikirjausten ansiosta noin 4 kertaa enemmän kuin ennen kirjanpito-ohjelmien kehittymistä. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Kartoitin vielä yleisimpiä esimerkkejä hyvän kirjanpitotavan vastaisuudesta arkistoinnissa. Rekola-Niemisen mukaan hyvän kirjanpitotavan mukaista ei ole säilyttää aineistoja toisessa maassa ja pyydettyä lähettää niitä postitse parin päivän viiveellä suomeen tarkasteltavaksi. Käytännössä enää ei ole myöskään mahdollista säilyttää paperisia kirjanpitoaineistoja ulkomailla, eikä edes viedä niitä sinne hetkellisesti. Kaikki aineiston ulkomailla säilyttämistä koskevat vanhat säännökset on kumottu, eikä kila anna enää poikkeuslupia. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Maksuperusteisuus hyväksytään uudessa laissa tilinpäätöksen laadinnassa mikrokokoisille yhdistyksille ja säätiöille. Rekola-Niemisen mielestä pienten yhdistysten tilinpäätöksen laadinnassa maksuperuste on varteenotettava ja mahdollisesti myös vähemmän työvoimaa vaativa vaihtoehto. Maksuperusteen mukaan laatimisesta ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa ole hyötyä, sillä mikäli yhdistyksellä on paljon myyntisaamisia, ostovelkoja tai vaihto-omaisuutta ja pitkäaikaisia lainoja, tulee nämä tiedot esittää liitetiedoissa. Jos kyseessä on suurempi yhdistys, jolla on paljon ostovelkaa ja myyntisaamisia on helpompi suorittaa kirjaukset suoriteperusteisesti alun perinkin. (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Kysyttäessä, miten kirjausketjun ylettyminen viranomaisilmoituksiin tulee vaikuttamaan tilinpäätöksiin, oli vastaus seuraavanlainen: *”Jos luvut pääkirjanpidosta eivät kirjanpito-ohjelman kautta siirry suoraan viranomaisraportteihin, on tehtävä erillinen dokumentti, jossa kuvataan viranomaislukujen muodostuminen.”* Hänen mukaansa myös sellaisissa tilanteissa, joissa tilinpäätös eroaa viranomaisilmoituksesta, on ero selvitettävä liitetiedoissa raportilla. Tällaiseen tilanteeseen voidaan päätyä esimerkiksi rahoitusarvopapereiden kohdalla, jotka eivät ole verotuksessa vähennettäviä. Näistä syntyy ero tilinpäätöksen ja veroilmoituksen välille. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Pohdittaessa ammatinharjoittajien mahdollisuuksia laatia kirjanpitonsa yhdenkertaisena ja jättää tilinpäätöksensä kokonaan laatimatta, totesi Rekola-Nieminen yllättyneensä suuresti tästä pykälästä. Luvassa on ongelmia verotuksessa vähennettävien poistojen ja jaksotuksessa EVL:n osalta, ellei suoriteperusteista tasetta ja tuloslaskelmaa laadita. Yhdenkertaisesta kirjanpidosta syntyy vain tuloslaskelma, ja on sanomattakin selvää, että pankissa vaaditaan lainaa haettaessa tietoa myös yrityksen varallisuudesta. Tilinpäätös on huomattavasti helpompi koostaa heti tilikauden päätyttyä, sen sijaan että koostaisi tiedot puolenvuoden kuluttua lainaa haettaessa. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Kevennettyinä ratkaisuna Rekola-Nieminen ehdottaa suoriteperusteisen tuloslaskelman ja taseen laatimista hyödyntäen huojennusta jättäen liitetiedot laatimatta. Tällöin EVL:n vaatima veroilmoitus on helppo laatia ja tuloslaskelma ja tase on saatavilla tarvittaessa. On kuitenkin huomioitava, että mikäli tekee täydellisen tilinpäätöksen, on annettava myös liitteet. *”Tilitoimistossa onkin kysyttävä haluaako mikrokokoinen toiminimi vain kuukausiajojen numerotietoa ilman tilinpäätöstä, suoriteperusteiset tuloslaskelman ja taseen, vai myös täydelliset liitetiedot, vai haluaako toiminimi täydelliset liitetiedot vain tarvittaessa, jolloin ne koostetaan jälkepäin? Itse suosittelisin kahdenkertaisessa kirjanpidossa pysymistä niin kuin tähänkin saakka!”* (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Kysyttäessä, miten tilinpäätösasiakirjojen esittäminen tulisi tasekirjaa koskevan lainsäädännön poistuttua toteuttaa, vastasi Rekola-Nieminen tasekirjan olevan edelleen todella yksinkertainen esitystapa. Myös sähköisesti olisi fiksua koota kaikki tiedot samaan tiedostoon, mutta ohjelmistojen ansiosta jokaisella on mahdollisuus järjestää omat kirjanpitoaineistonsa haluamansa mukaan eri tiedostoihin, joista niitä sitten tarpeen tullen haetaan. (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Seuraavalla kysymyksellä selvitettiin satunnaisten erien poisjäännin vaikutuksia tuleviin tilinpäätöksiin. Rekola-Niemisen mukaan jatkossa erät, jotka oltaisi merkitty satunnaisiin eriin, merkitäänkin liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin. Satunnaiset erät kuitenkin vääristävät liiketoiminnan tulosta, jolloin niiden sisällyttäminen liiketoiminnan muihin tuottoihin tulee tehdä erillinen liitetieto, jotta tilinpäätöksen tulkitsija osaa ottaa kyseiset erät huomioon. Huomattavasti suurin satunnaisiin eriin merkittävä erä oli konserniavustukset. Niille on nyt avattu oma kohtansa tuloslaskelmakaavaan, joten luultavasti ei usein jouduta merkitsemään liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin mitään satunnaisten erien osia. Jos kuitenkin merkitään, tulee näistä eristä antaa lisätiedot liitetiedoissa. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Liikevaihto käsite laajeni uuden kirjoitusasun johdosta. Rekola-Niemisen sanoin tämä tarkoittaisi sitä, että: *”jatkossa osa liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjatusta tuotoista saatettaisiinkin hyväksyä liikevaihtoon. Esimerkiksi oman toimitilan osan vuokraaminen voisi jatkossa olla osana liikevaihtoa, vaikkei se kuulu yrityksen varsinaiseen liiketoimintaan millään tavalla.”* Edelleen odotellaan, että joku hakisi kirjanpitolausunkunnan lausuntoa asiaan liittyen. Tällä hetkellä on erittäin epäselvää, mitkä entiset liiketoiminnan muiden tuottojen erät olisivat sellaisia, joita aidosti saataisiin esittää liikevaihtona ja mitä ei. *”Ennen kaikkea tällä on merkitystä niille yrityksille, joilla liikevaihto on vuokranmaksun perusteena. Tällöin kannattaisi avata keskustelu vuokrausperusteen uudelleen määrittelylle.”* (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Rekola-Niemisen ohjeistus liittyen käypään arvoon arvostamiseen sijoituskiinteistöjen ja rahoitusarvopapereiden osalta on, että jos yrityksellä on isoja omaisuuseriä, joiden arvo on pysyvästi nousussa eikä olla myymässä kyseisiä arvopapereita tai sijoituskiinteistöjä hetkeen, voi olla tarpeen arvostaa nämä erät käypään arvoonsa, jotta voidaan esittää vahvempi tase. Pan-kissa tietenkin ollaan innoissaan nimenomaan sijoituskiinteistöistä, kun yritysten taseet näyttävät paremmilta. Jos rahoitusarvopapereiden arvo on noussut, on tämä tulo veronalaista, eikä käypään arvoon merkitseminen ole sen takia kovin yleisesti käytetty menettely. Pienillä asiakkailla käypään arvoon arvostamista ei kannattaisi Rekola-Niemisen mukaan lähteä noudattamaan, sillä mikäli sijoituskiinteistön tai rahoitusarvopaperin arvo seuraavana tilikautena laskeekin, tulee käypään arvoon merkitseminen kumota ja saadaan verovähennyksiä, mutta

tästä koituu aivan turhaa veivausta ja seuraamista, jos kyse on pienistä omistuksista. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Kysyttäessä, missä tilanteissa pääomalainojen kirjaukset voidaan kirjata omaan pääomaan, vastasi Rekola-Nieminen seuraavaa: *”Silloin, kun se täyttää kansainvälisten IAS/IFRS-säännösten pääomanehtoiselle sijoitukselle määritellyt ehdot.”* Ehdot on katsottava tarkkaan IFRS-säännöksistä, koska suomen lainsäädäntö ei anna tähän riittävästi ohjausta. Suurin osa pääomalainoista tullaan jatkossakin merkitsemään lakiuudistuksesta huolimatta vieraaseen pääomaan, koska nämä pääomalainat saa ottaa joka tapauksessa huomioon oman pääoman riittävyyslaskelmissa, mikäli oma pääoma näyttää olevan menetetty. Jos yrityksessä kuitenkin ehdottomasti halutaan merkitä pääomalainoja omaan pääomaan, tulee päätöksen tulla hallituksen puolesta. (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Suunnitelman mukaisia poistoja olisi Rekola-Niemisen mukaan hyvä jatkaa mikrotoiminimissä, ettei päädytä tilanteeseen, jossa poistot jätetään tekemättä huonoina aikoina ja lopulta ollaan tilanteessa, jossa hankintaa on edelleen poistamatta, vaikka hyödyke itsessään on jo arvoton. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Konsernitilinpäätöksistä on vapautettu aikaisemmin kaikki muut pienkonsernit paitsi sellaiset, joissa osakeyhtiömuotoinen emo jakaa osinkoa. Nyt kun osakeyhtiölakiakin muutettiin direktiivien vaatimuksista, ovat kaikki pienkonsernit vapautettu konsernitilinpäätöksen laatimisesta. Jatkossa lähes kaikki konsernitilinpäätökset tullaan Rekola-Niemisen mukaan luultavasti jättämään laatimatta. Pankit kuitenkin vaativat lainaa haettaessa konsernitilinpäätöstä, mikäli lainaa hakeva yritys kuuluu konserniin. Konsernitilinpäätös on kuitenkin varsin nopea koostaa, jos konsernin sisällä noudatetaan samoja tilinpäätösperiaatteita. Mikäli pienkonserni kuitenkin päättää laatia konsernitilinpäätöksen, tulee se laatia pitkän kaavan mukaan, sillä pienkonserni helpotukset poistuivat kokonaan lakiuudistuksen myötä. Hänen mukaansa voidaan ajatella, ettei konsernitilinpäätöksiä välttämättä ole järkevää lähteä työstämään ilman syytä. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Samalla konsernitilinpäätöksen laadinnasta poistui toinen kahdesta menetelmästä eli yhdistelmämenetelmä. Yhdistelmämenetelmä oli laajemmin käytössä suurissa konserneissa, joten tili-toimistojen osalta tämä muutos ei tule vaikuttamaan oleellisesti, kun asiakkaat ovat yleensä pienkonserneja. Vielä on epäselvää, mitä menetelmää fuusioissa tullaan jatkossa käyttämään, kun ennen niissä käytettiin yhdistelmä menetelmää. Onko yhdistelmämenetelmä poistumassa myös fuusioista? (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Konsernikorajojen puitteissa saattaa konserninkoko vaihdella pienkonsernista suureen. Tällaisissa tilanteissa kannattaa konsernitilinpäätös tehdä vapaaehtoisesti niinäkin vuosina, jolloin pienkonsernin ylärajat alittuvat. Muuten on todella hankalaa tehdä konsernitilinpäätös suurkonsernista, jos väliltä puuttuu konsernitilinpäätöksiä. (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Mikrojen suojasatamasäädöksen vaikutuksista tilinpäätöksiin ei Rekola-Niemiselläkään ollut vielä tarkkaa mielikuvaa. *”Tämä on asia, jonka aika näyttää. Tällä hetkellä itselläni ei ole tarkkaa mielikuvaa siitä, miten se tulee vaikuttamaan. Kuitenkin esimerkiksi yrityskauppatilanteessa ostaja ei voisi myöhemmin syyttää myyjä siitä, ettei kaupan perustana ollut tilinpäätös antanut oikeaa ja riittävää kuvaa, jos myytävä mikroyritys oli antanut kaikki PMA:n siltä vaatimat tiedot.”* (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

Seuraavalla kysymyksellä selvitettiin onko liitetiedoista jätetty jokin Rekola-Niemisen mielestä oleellinen liitetieto pois. Hänen mukaansa oleellisena puuttuu oman pääoman erittely, mutta se on ratkaistu ilmoitettavaksi allekirjoituksen yhteydessä. Liitetietojen osalta ei laissa määrätä annettavan vertailutietoja edelliseltä vuodelta, mutta hänen mielestään oman pääoman ja henkilökunnan muutosten osalta voisi olla oleellista ilmoittaa vertailutieto. Tietysti olisi parempi, jos kaikista liitetiedoista esitettäisiin vertailutieto edellisvuodelta. Tärkeintä on muistaa, ettei tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden liitetietoon merkitä mitään, mikäli on toimittu oletettasäännösten mukaisesti. Näin liitetietojen määrä saadaan kutistettua todella pieneen varsinkin mikroyritysten osalta. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Lyhennetyn tuloslaskelman ja taseen laadinnan osalta tilitoimistoissa tulisi ottaa se näkökanta, että mikäli kirjanpitovelvollinen ei halua tai ei ole tarpeen tuottaa kilpailutietoa tai lainanhaku ei ole ajankohtaista, voidaan tilinpäätös laatia lyhimmän mahdollisen kaavan mukaan. Näin ollen tilinpäätöksestä ei saada irti minkäänlaista kilpailutietoa tai muutakaan informaatiota esimerkiksi pankkien käyttöön. Lainaa haettaessa on sitten laadittava pidennetty tilinpäätös. Jos tilinpäätös laaditaan lyhennettynä, tulee olla tarkkana, että lähettää verottajalle lyhennetyn version, sillä se on se versio, joka päättyy julkaistavaksi patentti- ja rekisterihallitukselle. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Bruttotuloksen esittämistä liikevaihdon sijaan ei ole aikaisemmin juurikaan käytetty sen työläisyydestä johtuen. Bruttotuloksen käyttö tulee mahdollisesti kuitenkin nyt yleistymään varsinkin osakeyhtiöillä, jotka lähettää tilinpäätöksensä patentti- ja rekisterihallituksen julkaittavaksi. Käytännössä lyhennetyn tuloslaskelman ja taseen laadinta ei vaadi suuria toimenpiteitä tilitoimistoilta. Vain tulostusmuoto tulee määrittää esimerkiksi raporttigeneraattorin tai vastaavan työvälineen avulla. (Rekola-Nieminen, 11.11.2016.)

Rekola-Niemisen henkilökohtainen mielipide pienyritys kevennyksiin on hieman ristiriitainen: *”Jos liitetietojen olettamia oikeasti käytetään, niin siitä on apua. Erillisillä pien- ja mikrosäännöksillä ei saada mitään helpotusta. Mikrotoiminimen vapauttaminen tilinpäätöksen laatimisesta on tuonut vain epävarmuutta tuleviin toimintatapoihin esimerkiksi verotuksen osalta ja moni toiminimi tarvitsee kuitenkin tilinpäätöstä joka tapauksessa esimerkiksi pankkiin.”* (Rekola-Nieminen, 27.11.2016.)

12 Johtopäätökset

Kirjanpitolain uudistus tuo mukanaan paljon muutoksia erityisesti pien- ja mikroyrityksille. Suuri osa muutoksista on termimuutoksia, jolloin varsinaisia vaikutuksia tilitoimistojen työhön ei tule. Osa termimuutoksista johtuu termien vanhentumisesta tai koetusta tarpeesta selvittää termejä. Huomattavia muutoksia tuli myös kaikkia yrityskokoja koskevaan lainsäädäntöön, kuten esimerkiksi liittyen ketjukirjauksiin, muuttamien tilinpäätösmääritelmien muuttumiseen sekä arvostus- ja jaksotussäännösten muutoksen osalta.

Voidaan kuitenkin todeta suurimman muutoksen alla olevan mikrokokoiset yritykset. Pien- ja mikrokokoisten yritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista säädetään uudessa PMA:ssa. Säännökset sekä pien- että mikroyritysten osalta ovat melko yhteneväiset, mutta joistain huojennuksista on säädetty pelkästään mikroyritysten oikeuksina. Rekola-Niemisen mukaan tilitoimistoissa on tähän mennessä suhtauduttu kevennyksiin, erittäin skeptisesti, sillä kirjanpitovelvollisten kirjanpitovelvollisuuksien kevennykset tuovat paljon ongelmia sekä pankkien, että verotuksen suhteen.

Uusia säännöksiä tulisikin siis noudattaa tarkkaan harkitusti. Olennaisuuden periaate on tunnettu terminä jo ennenkin ja uskon tilitoimistojen osaavan sitä soveltaa myös termin noustua lakiin. Olennaisuuden merkitys tulee varmasti korostumaan ja etenkin Rekola-Niemisen mainitsemisessa arvostus ja jaksotuskysymyksissä tulisi tilitoimistoissa miettiä, mikä on oleellista ja mikä ei. Turhan informaation anto voi hukuttaa alleen jotain tärkeämpää.

Arkistoinnin osalta moni tilitoimisto on jo tähän päivään mennessä siirtynyt pilvipalveluiden tarjoamaan arkistointi tapaan. Palvelun tarjoaja sitoutuu täten pitämään syötetyn datan tallessa. Data on myös jatkuvasti sekä asiakkaan, että tilitoimiston saavutettavissa. Lakiuudistuksen mukanaan tuoman arkistointitavan valinnanvapauden myötä, tulee vastuu arkistoinnin toimivuudesta kasvamaan. Tätä ei pidä kuitenkaan ymmärtää tilitoimiston näkökulmasta negatiivisena asiana, sillä viimekädessä vastuu arkistoinnista on kirjanpitovelvollisella itsellään. Asiakkaan mielipidettä voidaan kuunnella entistä enemmän parhaan arkistointitavan valinnassa, mutta tilitoimiston on hyvän asiakaspalvelun kannalta katsottuna oikeudenmukaista suositella hyviä arkistointi tapoja.

Suoriteperusteisen tilinpäätöksen rinnalla mikrokokoisten yhdistysten ja säätiöiden tilinpäätösperiaatteeksi hyväksytään nyt myös maksuperusteella laadittu tilinpäätös. Maksuperusteisuutta ei kuitenkaan kovin laajasti päästä hyödyntämään niin, että se toisi jotakin etua suoriteperusteeseen nähden. Päinvastoin maksuperusteista tilinpäätöstä voidaan joutua täydentämään useilla liitetiedoilla ja näin ollen työn määrä on kohtuuton verrattuna suoriteperusteisen tilinpäätöksen laadintaan. Mikrokokoisten yhdistysten ja säätiöiden, joiden liiketoimintaan ei sisälly ostovelkoja eikä myyntisaamisia, voi maksuperusteen hyödyntäminen tuoda huomattavia kevennyksiä kirjanpidon työmäärään. Tuleeko tämä sitten vähentämään tilitoimistoasiakkaita tällaisten ja pienten yhdistysten ja säätiöiden osalta on ajankysymys. Uskon kuitenkin, että moni vähäistä liiketoimintaa harjoittava yhdistys ei ole harjaantunut tai kiinnostunut tilinpäätöksensä laatimisesta, kun tilitoimisto on sen tähänkin asti hoitanut.

Ketjukirjauksen on yletyttävä jatkossa viranomaisilmoituksiin saakka. Tämä tulee näkymään erityisesti tilitoimistoissa, joissa kirjanpito-ohjelmisto ei siirrä dataa automaattisesti viranomaisilmoituksiin. Tällöin on muodostettava erillinen dokumentti, jossa kuvataan eri lukujen syntyminen. Tilinpäätösmääritelmien muututtua hankintamenossa tulevat yleistymään kiinteiden kulujen erät, kun vaatimukset kiinteiden kulujen merkitsemiseen kevenivät. Satunnaisia eräiä puolestaan tullaan merkitsemään luultavasti liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin melko vähän, sillä konserniavustukselle on oma kohtansa tilinpäätöksessä. Näiden liiketoiminnan muiden tuottojen ja kulujen ilmaiseminen liitetiedoissa ei tule huomattavasti vaikuttamaan työmäärään. Tilinpäätöksen lukijan vastuu tuloksen tulkitsemisesta puolestaan kasvaa kun huomioon on osattava ottaa satunnaisten erien vaikutukset tilikauden tulokseen. Liikevaihdon osalta tilanne tulee luultavasti selkiytymään pikimmiten, sillä varmasti monen yrityksen kohdalla tullaan pohtimaan uuden liikevaihto termin sisältöä.

Uudistettu kirjanpitolaki tuo pienille ja erityisesti mikroyrityksille mahdollisuuden pitää suurta osaa liiketoiminnan tiedoistaan salassa. Lyhennetty tuloslaskelma ja tase luo pienyrityksille mahdollisuuden pitää informaation ulkopuolisille mahdollisimman pienenä mikäli laajemmalle tilinpäätökselle ei ole tarvetta. Mikroyrityksiltä ei myöskään vaadita enää riittävää ja oikeaa kuvaa tilinpäätösestä. Riittää, että annetaan PMA:n vaatimat liitetiedot. Pienyrityksillä tätä suojasatamasäädöstä ei ole. Liitetietojen osalta pienyritysten lista saattaa olla lakiuudistuksen ansiosta hyvinkin lyhyt, mikäli olettamassäänöksistä poikkeamista sovelletaan oikein, eikä olettaman mukaan suoritetuista toiminnoista tehdä liitetietoihin merkintöjä. Näin tiedoista erottuu oleellinen.

Pienkonsernipoikkeus käsittää jatkossa kaikki pienkonsernit, joten varmasti suuri osa pienkonserneista, jotka on aikaisemmin laatinut konsernitilinpäätöksen, jättää sen jatkossa laatimatta, koska pienkonsernihelpotukset poistuivat. Nykyään pienkonsernin konsernitilinpäätös tulee laatia pitkän kaavan mukaan, mikäli sen haluaa laatia.

Se miten yrityksen koko tulee muuttumaan vuosien mittaan, määrittelee nyt entistä enemmän tietoja, joita tilinpäätöksessä tulee esittää. Mikrokokoisten yritysten osalta on jatkuvasti pidettävä huoli, ettei mikroyrityksen kokoraja ylity, jotta voidaan hyödyntää mikroyritys säädöksiä. Samoin on asia pienkonsernin ja suurkonsernin kanssa. Vertailutietojen kannalta saatetaan tilinpäätöksiä joutua oikaisemaan jälkeinpäin, kun jokin tieto puuttuu edellisvuodelta helpotusten ansiosta. Tästä saattaa syntyä sekaannuksia tilitoimistojen toimintatavoissa. Miten sitten yritysasiakkaat itse suhtautuvat jatkuvasti muuttuviin tilinpäätöksen laadinta kriteereihin? Tilitoimistojen olisikin hyvä luoda alusta alkaen yhteneväiset toimintamallit, miten asiakkaiden kanssa menetellään, niin välttämään tällaisilta tilanteilta. Myös asiakkaan näkökanta kannattaa ottaa huomioon, noudatetaanko huojennuksia vai ei.

Oma näkökantani opinnäytetyöni onnistumiseen on erittäin positiivinen. Teoriatausta on melko laaja, mutta kuitenkin selkeästi rajattu. Opinnäytetyön liitteenä oleva produkti tuo esille selkeästi keskeisimmän viestin tilitoimistoille ja raportti kokonaisuudessaan Rekola-Niemisen vastauksineen antaa hyvän kokonaiskäsityksen lakiuudistuksesta ja sen tuomista muutoksista tilitoimistojen työssä. Koen oppineeni itse valtavan paljon kirjanpidosta sekä myös uudesta lakimuutoksesta ja sen soveltamisesta käytäntöön. Asiantuntija näkökanta täydensi opinnäytetyötä erinomaisesti ja olen erittäin tyytyväinen saamiini vastauksiin. Aikataulullisesti opinnäytetyö eteni nopeammin mitä oletin, eikä sen suurempia ongelmia matkanvarrella ollut. Opinnäytetyön liitteenä oleva produkti valmistui myös hyvin aikataulussa, eikä sen tekemisessä ollut suurempia ongelmia. Koen tiivistäneeni produktiin kaiken oleellimmän tiedon, saamistani tutkimustuloksista.

Pidän opinnäytetyön luotettavuutta melko hyvänä, sillä tutkimuksen lähdemateriaalina on käytetty ajantasaista kirjallisuutta, sekä voimassa olevaa kirjanpitolakia sekä valtioneuvoston kirjanpitoasetusta pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Tutkimuksen haastattelutulokset on saavutettu haastattelemalla erittäin asiantuntevaa kirjanpitolautakunnan jäsentä, jonka tiedot ovat yhtä ajan tasalla, kuin vallitseva kirjanpitolaki ja -asetukset sekä niitä täydentävät kirjanpitolautakunnan ohjeistukset. Koen, että tutkimuksen luotettavuus ei kärsi haastateltavien henkilöiden vähäisyydestä, sillä monien asiantuntijoiden haastattelu tuskin olisi rikastuttanut tutkimusta sen suuremmin.

Kun ensimmäiset tilinpäätökset uuden lain mukaan on laadittu alkuvuoden 2017 aikana, voisi olla mielenkiintoista toteuttaa tutkimus tilitoimistojen työntekijöitä tai muita tilitoimistoasi-
antuntijoita haastatteleamalla, uuden lain seuraamuksista sekä siihen liittyvistä mahdollisista
puutteista ja ongelmakohdista.

Lähteet

Painetut lähteet

Lydman, Kari. Uusi kirjanpitolaki käytännössä. Tietosanoma. Tallinna 2016.

Rekola-Nieminen, Leena. Kirjanpitolaki käytännössä. EDITA. Keuruu 2016.

Rekola-Nieminen, Leena. Tilinpäätöksen laatiminen. Tilisanomat 2/2016

Tomperi, Soile. Käytännön kirjanpito. EDITA, Porvoo 2014.

Tuomi-Sorjonen, P & Kosonen, P. Tilikausi. Sanomapro Joensuu 2015.

Virtanen, Aila. Kauppiamiehen kirjanpidosta kansainväliseen kirjanpitoon. Kirjanpidon historia Suomessa 1862-2005.

Jyväskylän yliopisto taloustieteiden tiedekunta julkaisuja. Jyväskylä 2007.

Verkkojulkaisut

Finlex, Kirjanpitolaki 1997/1336

Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Finlex, Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 1753/2015,

Luettavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151753#Pidm2008464>

Hallituksen esitys 89/2015, pienkonsernipoikkeus konsernitilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta.

Luettavissa: <https://www.edilex.fi/he/20150089>

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 9.11.2016.

Luettavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Valtiokonttorin käsikirja, TaA 43 § 2.

Luettavissa: <http://www.valtiokonttori.fi/kasikirja/public/default.aspx?nodeid=23977>

Julkaisemattomat

Haastattelu Leena Rekola-Nieminen 27.11.2016

Leena Rekola-Niemisen luento uudesta kirjanpitolaista 11.11.2016, Nummelassa

Tilitoimisto x:n toimitusjohtaja 18.10.2016

Taulukot

Taulukko 1: Uudet yrityskokoluokat	17
Taulukko 2: Pienyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava.....	29
Taulukko 3: Mikroyrityksen lyhennetty tuloslaskelmakaava.....	30

Liitteet

Liite 1: Haastattelupohja	44
Liite 2: Ohjeistus tilitoimistoille	45

Liite 1: Haastattelupohja

1. Missä olennaisuuden periaate tulee eniten vaikuttamaan tilinpäätöksissä?
2. Mitä muuta tulee ottaa huomioon olennaisuuden periaatetta noudatettaessa?
3. Miten säilytyslakien keveneminen tulee vahvistamaan tilitoimistojen vastuuta?
4. Mitä tarkoitetaan selkokieliseen muotoon saattamisella?
5. Mitkä ovat yleisimmät esimerkit hyvän kirjanpitotavan vastaisuudesta arkistoinnissa?
6. Miten tilinpäätösasiakirjojen esittäminen tulisi toteuttaa jatkossa?
7. Kannatatko maksuperusteisen tilinpäätöksen laatimista mikroisissa yhdistyksissä ja säätiöissä?
8. Missä tilanteissa pääomalainojen kirjaukset voidaan kirjata omaan pääomaan?
9. Mitä mieltä olet ammatinharjoittajien yhdenkertaista kirjanpidosta ja tilinpäätöksen laatimattomuudesta?
10. Millaisena näet konsernitilinpäätöksen helpotusten vaikutukset?
11. Miten tulisi menetellä, jos konsernin koko vaihtelee pienestä suureen?
12. Miten mikrojen suojasatamasäädös tulee vaikuttamaan tilinpäätökseen? Miten tilitoimistoissa tulisi menetellä?
13. Tulisiko tilitoimistojen ottaa käyttöön lyhennetyt tuloslaskelmat ja taseet?
14. Millä tavalla satunnaisten erien poisjäänti tulee vaikuttamaan tilinpäätöksiin?
15. Miten liikevaihto käsitteen laajeneminen tulee vaikuttamaan?
16. Missä tilanteessa välittömien menojen aktivointi tulee kyseeseen?
17. Millä tasolla rahoitusarvopapereiden ja sijoituskiinteistöjen kohdalla tulisi soveltaa käypään arvoon arvostamista?
18. Tulisiko mikrotoiminimien osalta jatkaa suunnitelman mukaisia poistoja?
19. Miten kirjausketjun ylettyminen viranomaisilmoituksiin tulee vaikuttamaan tilinpäätöksiin?
20. Mikä on henkilökohtainen näkemyksesi pienyritys kevennysten vaikutuksista?

Liite 2: Ohjeistus tilitoimistoille

Uusi kirjanpitolaki- Ohjeistus tilitoimistoille

Saija Nummela

Olennaisuuden periaate nousi osaksi lakia

- Tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen pois jättämisen voidaan kohtuullisesti olettaa vaikuttavan tilinpäätöksen antamaan oikeaan ja riittävään kuvaan.

- **Olennaisuuden periaate tulee eniten vaikuttamaan tilinpäätöksissä:**

Jaksotus kysymyksissä, jaksotetaanko jokin tulo tai meno vai ei. Toistuvia ja vähäisiä eriä ei tule jaksottaa turhaan.

→ Paljon työtä eikä oleellista vaikutusta tilinpäätöksen antamaan kuvaan.

Yleisimpiä esimerkkejä ovat:

jäsenmaksut ja lehtitilaukset.

→ Kuitenkin, jos yksittäisistä jäsenmaksuista, muodostuu kokonaisuudessaan olennainen osa yrityksen liiketoiminnasta, on menot tarpeen jaksottaa.

Muuta huomioitavaa!

- Huomioon on otettava:

1) yrityksen koko

→ Esimerkiksi 3000 euron heitolla on huomattavasti oleellisempi rooli yrityksessä, jonka liikevaihto on 300 000 euroa, kuin yrityksessä jonka liikevaihto on miljoona euroa.

2) sekä toiminnan laajuus

→ Esimerkiksi jos yrityksellä on käytössään 1 auto, jolle on vakuutus, voidaan vakuutuksen antaa juosta omilla maksuväleillään. Jos vakuutuksia on usealle autolle, tulee vakuutuseristä huomattavasti suuremmat, jolloin on oleellista jaksottaa menot.

Tilitoimistojen vastualueet säilytyslakien kevennyttyä

- Kirjanpito aineistoa tulee käsitellä ja säilyttää niin, että niiden sisältöä voi vaikeuksitta tarkastella ja tarvittaessa tulostaa selväkielisessä muodossa. Kaikki ulkomailla säilytystä koskevat pykälät poistettiin.

Yleisohje on:

- että paperilla ja sähköisesti säilytettäessä pätee täysin samat säädökset.
- Vastuu säilytyksestä siirtyy osittain tilitoimistoille, sillä yleensä tilitoimisto ottaa asiakkaalleen sopimuksen pilvipalveluihin. Tällöin annetaan asiakkaalle kuitenkin lukuoikeus arkistoon, jolloin kirjanpitovelvollinen pääsee itse tarkastelemaan arkistoinnin toteutumista, sillä viimekädessä vastuu on kirjanpitovelvollisella itsellään edelleen.

Hyvän kirjanpitotavan mukaista ei ole:

- Esimerkiksi aineistojen säilytys toisessa maassa ja pyydetessä lähetetään niitä postitse parin päivän viiveellä suomeen tarkastettavaksi.

→ Tästä syystä enää ei voi edes hetkellisesti viedä paperisia kirjanpitoaineistoja ulkomaille, vaan säilytyspaikan on oltava Suomessa. Poikkeuslupia ei enää myönnetä.

Selkokieliseen muotoon saattaminen tarkoittaa:

- Kirjanpidon osan, esimerkiksi pääkirjan tulostamista tai esimerkiksi ruudulla saattamista pdf-muotoon. Ei todellakaan koko kirjanpidon tulostamista.

→ Samojen kuittien käyttö moneen kertaan ei tule yleistymään, vaan laskuntarkastajan rooli nousee suurempaan rooliin, sillä kuiteista on nähtävissä aika ja päivämäärä.

Maksuperusteinen kirjaustapa hyväksytään tilinpäätöksen laadinnassa.

Mikroyritys joka on yhdistys tai säätiö, saa laatia koko tilinpäätöksensä maksuperusteisesti, edellyttäen ettei se ole emoyrityksensä konsernissa, jolloin on laadittava konsernitilinpäätös.

- Pienille yhdistyksille maksuperuste saattaa olla vähemmän työvoimaa vaativa vaihtoehto. Mikäli yhdistyksellä tai säätiöllä on paljon myyntisaamisia, ostovelkoja tai vaihto-omaisuutta ja pitkäaikaisia lainoja tulee tiedot näistä seikoista esittää liitetiedoissa.

→ Jos kyseessä on siis suurempi yhdistys, jolla on paljon ostovelkaa ja myyntisaamisia on helpompi suorittaa kirjaukset suoriteperusteisesti alun perinkin.

Ketjukirjauksen tulee jatkossa ylettyä viranomaisilmoitukseen saakka

- **Toimenpiteet tilitoimistoissa:**

→ Jos luvut pääkirjanpidosta eivät kirjanpito-ohjelman kautta siirry suoraan viranomaisraportteihin, on tehtävä erillinen dokumentti, jossa kuvataan viranomaislukujen muodostuminen.

→ Myös tilanteissa, joissa tilinpäätös eroaa viranomaisilmoituksesta, on ero selvitettävä liitetiedoissa raportilla.

(Esimerkkinä rahoitusarvopaperit, jotka eivät ole verotuksessa vähennettäviä → syntyy ero tilinpäätöksen ja veroilmoituksen välille)

Ammatinharjoittajan helpotukset

Uuden lain mukaan ammatin- ja liikkeenharjoittaja ei ole velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa tai laatimaan tilinpäätöstä, mikäli yrityskoko pysyy määritellyissä raja-arvoissa.

- Kuitenkin esimerkiksi pankissa vaaditaan laajempia tietoja yrityksen varallisuudesta, kun haetaan lainaa.

→ Tilinpäätös on myös helpompi koostaa heti tilikauden päätyttyä, sen sijaan että koostaisi tiedot puolenvuoden kuluttua lainaa haettaessa.

Ratkaisu:

→ Laaditaan suoriteperusteinen tuloslaskelma ja tase hyödyntäen huojausta jättäen liitetiedot laatimatta

→ Näin EVL:n vaatima veroilmoitus on helppo laatia ja tuloslaskelma ja tase ovat saatavilla niiden kyselijöille.

Tilinpäätösmääritelmien muutokset

- **Miten tilinpäätösasiakirjojen esittäminen tulisi tasekirjaa koskevan lainsäädännön poistuttua toteuttaa?**
 - Paperisena säilytettäessä on tasekirja edelleen todella yksinkertainen esitystapa. Myös sähköisesti olisi fiksua, koota kaikki tiedot samaan tiedostoon.
- **Satunnaisten erien kirjaus jatkossa, kun satunnaiset erät poistuvat tuloslaskelmasta:**
 - Jatkossa erät, jotka oltaisiin merkitty satunnaisiin eriin, merkitäänkin liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin.
 - Satunnaiset erät kuitenkin vääristävät liiketoiminnan tulosta, jolloin niiden sisältymisestä liiketoiminnan muihin tuottoihin tulee tehdä erillinen liitetieto.
 - Konserniavustuksille on oma kohtansa tuloslaskelmakaavassa tilinpäätössiirtojen alla. Tämä erä oli huomattavasti suurin satunnaisiin eriin kirjattava erä, joten voi olla ettei useinkaan jouduta tehdä liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin merkintöjä.

- **Liikevaihdon käsite laajeni käsittämään kaikki palveluiden ja tuotteiden myynnistä saadut tuotot.**
- Jatkossa osa liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjatusta tuotoista saatettaisiin hyväksyä liikevaihtoon, vaikkeivat ne kuulu yrityksen varsinaiseen liiketoimintaan millään tavalla.
 - Edelleen odotellaan, että joku hakisi kirjanpitolautakunnan lausuntoa asiaan liittyen. Tällä hetkellä on erittäin epäselvää, mitkä erät olisivat sellaisia, joita aidosti saataisiin esittää liikevaihtona ja mitä ei.
 - Ennen kaikkea tällä on merkitystä niille yrityksille, joilla liikevaihto on vuokranmaksun perusteena.

Käypään arvoon arvostaminen sijoituskiinteistöjen ja rahoitusarvopapereiden osalta on nyt mahdollista

- Jos rahoitusarvopaperin tai sijoituskiinteistön arvo on noussut, on tämä tulo veronalaista rahoitusvälineiden osalta. Siksi käypään arvoon arvostaminen ei ole yleisesti käytetty menettely!
- Jos yrityksellä on isoja omaisuususeriä, joiden arvo on pysyvästi nousussa eikä olla myymässä kyseisiä arvopapereita tai sijoituskiinteistöjä hetkeen, voi olla tarpeen arvostaa nämä erät käypään arvoonsa, jotta voidaan esittää vahvempi tase.
- Jos on kyse pienestä omistuksesta, syntyy aivan turhaa työtä ja veivausta, kun sijoituskiinteistön tai rahoitusarvopaperin erä seuraavana tilikautena laskeekin ja käypään arvoon merkitseminen joudutaan kumoamaan.

Pääomalainojen merkitseminen omaan pääomaan

Näin voidaan menetellä, kun

- Kansainvälisten IAS/IFRS-säännösten pääomanehtoiselle sijoitukselle määritellyt ehdot täyttyvät. Ehdot on katsottava tarkkaan IFRS-säännöksistä, koska suomen lainsäädäntö ei anna tähän riittävästi ohjausta!
- Suurin osa pääomalainoista tullaan jatkossakin merkitsemään lakiuudistuksesta huolimatta vieraaseen pääomaan, koska nämä pääomalainat saa ottaa joka tapauksessa huomioon oman pääoman riittävyyslaskelmissa, mikäli oma pääoma näyttää olevan menetetty.

Mikrotoiminimet vapautettiin sumupoistoista

- Liikkeenharjoittajan lainsäädännön yhdistyttyä ammatinharjoittajan kanssa, koskee suunnitelman mukaisten poistojen vapautus jatkossa kaikkia mikrokokoisia toiminimiä.

→ Suunnitelman mukaisia poistoja olisi kuitenkin hyvä jatkaa, mikäli näin on aikaisemminkin toimittu. Muuten saattaa käydä niin, että poistoista livetään ja lopulta hankintaa on edelleen poistamatta vaikka hyödyke itsessään on jo arvoton.

Konsernitilinpäätös mahdollista jättää laatimatta pienkonserneissa

- Mikäli yksikään konserniyrityksistä ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö!

Pitäisikö laatia vai ei?

- Pankit vaativat lainaa haettaessa konsernitilinpäätöstä, mikäli lainaa hakeva yritys kuuluu konserniin. Konsernitilinpäätös on kuitenkin varsin nopea koostaa, jos konsernin sisällä noudatetaan samoja tilinpäätösperiaatteita.
- Mikäli pienkonserni kuitenkin päättää laatia konsernitilinpäätöksen, tulee se laatia pitkän kaavan mukaan, sillä pienkonserni helpotukset poistuivat kokonaan lakiuudistuksen myötä. Voidaan ajatella, ettei konsernitilinpäätöksiä välttämättä ole järkevää lähteä työstämään ilman syytä.
- **Konsernin koon vaihdellessa pienestä suureen tilikaudesta toiseen**
 - Kannattaa konsernitilinpäätös tehdä vapaaehtoisesti niinäkin vuosina, jolloin pienkonsernin ylärajat alittuvat. Muuten on todella hankalaa tehdä konsernitilinpäätös suurkonsernista, jos väliltä puuttuu konsernitilinpäätöksiä.

Mikrojen suojasatamasäädös

- Mikroyrityksen tilinpäätös täyttää oikean ja riittävän kuvan vaatimuksen, jos siinä esitetään tässä pien- ja mikroyritysasetuksessa edellytetyt tiedot. Mitään muita tietoja ei siltä voida vaatia.

Tämän lakipykälän vaikutuksista ei ole vielä tietoa vaan aika näyttää.

→ "Kuitenkin esimerkiksi yrityskauppatilanteessa ostaja ei voisi myöhemmin syyttää myyjä siitä, ettei kaupan perustana ollut tilinpäätös antanut oikeaa ja riittävää kuvaa, jos myytävä mikroyritys oli antanut kaikki PMA:n siltä vaatimat tiedot."

Pien- ja mikroyrityksiltä vaadittavien liitetietojen määrä väheni huomattavasti.

- Puuttuuko jokin oleellinen liitetieto, joka olisi hyvä tuoda esiin?
- Oleellisena puuttuu oman pääoman erittely, mutta se on ratkaistu ilmoitettavaksi allekirjoituksen yhteydessä.

→ "Liitetietojen osalta ei laissa määrätä annettavan vertailutietoja edelliseltä vuodelta, mutta oman pääoman ja henkilökunnan muutosten osalta voisi olla oleellista ilmoittaa vertailutieto."

- Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden liitetietoon ei tule merkitä mitään, mikäli on toimittu olettasäännösten mukaisesti.

→ Näin liitetietojen määrä saadaan kutistettua todella pieneen varsinkin mikroyritysten osalta.

Lyhennetty tuloslaskelma ja tase

Tilitoimistoissa tulisi ottaa se näkökanta, että

Mikäli kirjanpitovelvollinen ei halua tai ei ole tarpeen tuottaa kilpailutietoa tai lainanhaku ei ole ajankohtaista, voidaan tilinpäätös laatia lyhimmän mahdollisen kaavan mukaan. Lainaa haettaessa on laadittava pidennetty tilinpäätös.

→ Jos tilinpäätös laaditaan lyhennettynä, tulee olla tarkkana, että lähettää verottajalle lyhennetyn version, sillä se on se versio, joka päättyy julkaistavaksi patentti- ja rekisterihallitukselle.

- Käytännössä lyhennetyn tuloslaskelman ja taseen laadinta ei vaadi suuria toimenpiteitä tilitoimistoilta. Vain tulostusmuoto tulee määrittää esimerkiksi raporttigeneraattorin tai vastaavan työvälineen avulla.

Lähde

- Kirjanpitolautakunnan jäsen Leena Rekola-Nieminen
(11.11.2016 & 27.11.2016)